

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 5

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

1. Σὺν Θεῷ εἰς πέρας ἀχθέντες τῆς μεθερμηνεύσεως καὶ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον ἀποδόσεως τοῦ ἱεροῦ κειμένου τῆς πρώτης γνησίας ἐπιστολῆς πρὸς Κορινθίους τοῦ ἀποστολικοῦ Πατρὸς Κλημεντος Ρώμης, θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχίσωμεν δημοσιεύοντες καὶ τὰ σχόλια τῶν φράσεων, τῶν ὄρων, τῶν λέξεων καὶ τῶν ἐννοιῶν, μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἱστορικῶν καὶ πραγματικῶν παρατηρήσεων, ὥστε ὁ φιλομαθὴς ἀναγνώστης νὰ δύναται νὰ ἐμβαθύνῃ πληρέστερον εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο κείμενον, τὸ πρῶτον μετὰ τὴν Κ.Δ. γραμματειακὸν ἔργον ἀποστολικοῦ πράγματι ἀνδρός. Ἐκτὸς δὲ τούτων, θὰ ἠδύνατο πᾶς τις ἐκ τῶν σχολίων καὶ τῶν παρατηρήσεων ν' ἀντλήσῃ σπουδαίωτα διδάγματα, ἀνεκτιμήτου πράγματι ἀξίας διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας, εὐθὺς μετὰ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους, Ἐκκλησίας, τοῦ πολιτεύματος αὐτῆς, τῶν κανόνων ζωῆς καὶ δράσεώς της ἐν τοῖς ἔσω πιστοῖς καὶ τοῖς ἔξω ἀπίστοις, τῆς σχέσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν Κοινοτήτων πρὸς ἀλλήλας, ὡς καὶ τῶν ἱερατικῶν καὶ ἀξιοματούχων μετὰ τῶν λαϊκῶν καὶ μὴ ἀξιοματούχων, τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Κράτους, τῆς καθόλου θείας Λατρείας, τῆς καθηκοντολογίας ἱερατικῶν καὶ λαϊκῶν καὶ ἀναριθμητῶν ἄλλων θεμάτων, ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου κειμένου προβαλλομένων, γραμματειακῶς καὶ ἱστορικῶς ἀνυπολόγιστου ἀξίας καὶ σπουδαιότητος.

2. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη διαπραγματεύσις θὰ ἦτο ἄτοπος δι' ἐν Περιοδικόν, μάλιστα τῆς μορφωτικῆς δεοντολογίας τοῦ «Ἐφημερίου», ἡ δὲ παρακολούθησις, ἄνευ συνεχοῦς κειμένου τῶν σχολίων καὶ τῶν παρατηρήσεων, θὰ κατέτεμνε τὰς ιδέας καὶ τὰς ἐννοίας εἰς ἐπὶ μέρους θέματα καὶ προβλήματα, τοῦ ἀναγνώστου δυσχερῶς ἕνεκα τούτου δυναμένου νὰ παρακολουθῇ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἱεροῦ κειμένου καὶ τὴν ἐνιαίαν καὶ φυσικὴν ἔκθεσιν τῶν ιδεῶν τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως, διὰ πάντα ταῦτα προετοιμήσαμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ τῆς λεγομένης Β' ἐπιστολῆς Κλήμεντος Ῥώμης, μεθ' ἐρμηνευτικῆς ἀπλουστεύσεως τοῦ κειμένου καὶ κριτικῶν σχολίων, ὡς καὶ διὰ τὴν Α' ἐπιστολὴν τοῦ Κλήμεντος Ῥώμης ἐπράξαμεν, προτάσσοντες τὴν ἀπαραίτητον τοῦ κειμένου εἰσαγωγὴν. Ἐπὶ πλέον, πρόθεσιν ἔχομεν, ὅπως, σὺν Θεῷ, δημοσιεύσωμεν καὶ τῶν ὑπολοίπων ἱερῶν ἀποστολικῶν Πατέρων τὰ διασωθέντα ἔργα, ἵνα οὕτως ἀποκτήσῃ καὶ τὸ εὐρύτερον Ἑλληνικὸν κοινὸν γνῶσιν τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς μεγίστης ἀξίας, μετὰ τὴν Κ.Δ., τῶν ἱερῶν τούτων κειμένων. Τὸ σχέδιον θὰ εἶναι εὐνοήτως τὸ αὐτό, ἦτοι εἰσαγωγῆ, κείμενον, ἐρμηνευτικῆ ἀπλουστεύσεως τοῦ κειμένου, σχόλια καὶ παρατηρήσεις καὶ ἐν τέλει οἱ ἀπαραίτητοι Πίνακες (ὀνομάτων, λέξεων, πραγμάτων κ.λ.π.).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιούν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ ἀληθινὴ νηστεία.

Ἡρωτήθη κάποτε ὁ ἀρχαῖος ἀσκητὴς ἀββᾶς Λούκιος περὶ τοῦ νοήματος τῆς ἀληθοῦς νηστείας καὶ ἀπεκρίθη: «Εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης· ἐὰν κάμψῃς ὡς κλοιδὸν καὶ κοῖκον τὸν τράχηλόν σου, οὐδὲ οὕτω κληθήσεται νηστεία δεκτή. Ἀλλὰ μᾶλλον κράτησον τῶν πονηρῶν λογισμῶν». Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ εἶναι κατ' ἐξοχὴν περίοδος νηστείας. Πολλοὶ πιστοὶ νηστεύουν κατ' αὐτήν. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως ὀφείλει νὰ διαφωτίσῃ τὸ πλήρωμά της διὰ τὸ ἀληθὲς νόημα τῆς νηστείας. Δὲν πρόκειται περὶ ἀποχῆς ἀπλῶς ἀπὸ ὠρισμένα εἶδη τροφῆς. Ἡ πραγματικὴ νηστεία εἶναι κυρίως καταδάμασις τῶν ἁμαρτωλῶν λογισμῶν, ἤτοι τὸ νὰ καθαρῶν κανεῖς ἀπὸ τὸ κακόν. Μόνον οὕτως ἀποκτιᾶ ἡ νηστεία τὸ γνήσιον νόημά της. Ἄς τὸ ὑπογραμμίσουν αὐτὸ καὶ ἐφέτος οἱ Ἐφημέριοί μας εἰς τὰ ποιήματά των.

Ἐπιβαλλομένη σύστασις.

Ἡ ὑμνοφιλία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον καταναγκαστικὴ καὶ ποιητικωτάτη. Οἱ πιστοὶ, δι' αὐτῆς, μετέχουν εἰς οὐράνια βιώματα. Αἱ ψυχαὶ ὑψώνονται πρὸς τὸν Θεόν. Ἰδιαιτέρως ὁμως τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ εἶναι ἔκτυπα κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς. Τὸ λειτουργικὸν βιβλίον τοῦ Τριωδίου περιέχει πλοῦτον ἀφθάστου λυρικοῦ κάλλους, τὴν πεμπουσίαν τῆς πατερικῆς ἐδαισθησίας περὶ τὸ μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεώς μας. Ὅθεν εἶναι δυσπεριγράπτου ἡ ψυχικὴ ὠφέλεια, τὴν ὁποίαν ἀποκομίζουσιν οἱ χριστιανοί, ὅταν μετέχουν συνειδητῶς εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν αὐτῆς τῆς περιόδου. Καλὸν εἶναι λοιπὸν οἱ ποιμένες νὰ σνυστοῦν εἰς τὰ πνευματικὰ των τέκνα τὴν μετὰ προσοχῆς μέθεξιν εἰς τὰ νοήματα καὶ τὴν ὠραιότητα τῶν φαλλομένων εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὰς διαφόρους ἀκολουθίας τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς. Αἱ δυνατότητες ἀφεντίσεως, ἀνανήψεως καὶ μετανοίας εἶναι περισσότεραι τώρα ἀπὸ ὅσον εἰς οἰομένηποτε ἄλλο τμήμα τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους.

«Πρώρα τῆς Ἐνορίας».

Προσφνέστατα, εἰς διδασκτικὸν Ἐγχειρίδιον τῆς ἐκκλησια-

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ*

3. Κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου ὑπῆρξεν ὁ ἀγὼν του ἐναντίον τῶν αἵρέσεων καὶ ἰδίως ἐναντίον τῆς αἵρέσεως τῶν Ἀρειανῶν.

Ὅταν ἐξεδηλώθη ἡ ἀρειανικὴ αἵρεσις, περὶ τὸ 318, ἦτο διάκονος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον. Τότε ἀκριβῶς ἐσήμανε διὰ τὸν Ἀθανάσιον ἡ ὥρα τῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ εἰς μίαν τῶν μεγαλυτέρων προσωπικοτήτων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἀρειος προσεπάθει νὰ ἐπιβάλῃ τὴν διδασκαλίαν του, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο Θεός, ἀλλὰ κτίσμα. Διὰ τὴν αἵρεσιν ταύτην γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος. «Ἐπειδὴ δὲ ἡ μία τῶν αἵρέσεων ἡ ἐσχάτη, καὶ νῦν ἐξεληθούσα πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου, ἡ Ἀρειανὴ καλουμένη, δόλιος οὔσα καὶ πανοῦργος, βλέπουσα τὰς πρεσβυτέρας ἑαυτῆς ἀδελφὰς ἄλλας αἵρέσεις ἐκ φανεροῦ στηλιτευθείσας, ὑποκρίνεται περιβαλλομένη τὰς τῶν Γραφῶν λέξεις, ὡς ὁ πατὴρ αὐτῆς διάβολος, καὶ βιάζεται πάλιν εἰσελθεῖν εἰς τὸν παράδεισον τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 71 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-4 τεύχους.

στικῆς μας Παιδείας, χαρακτηρίζεται ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἐφημερίου ὡς «πρώρα τῆς Ἐνορίας». Πράγματι, ἡ οἰκογένεια τοῦ ποιμένου πρέπει νὰ εἶναι ἐπόδειγμα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς δι' ὅλας τὰς οἰκογενείας τῆς Ἐνορίας. Νὰ προάγῃ αὐτάς, μὲ τὸ ἦθος τῆς, πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλείαν. Νὰ εἶναι τὸ πρότυπὸν των, ἐμπνέουσα αὐτάς πρὸς μίμησιν. Ἐὰν ἀναλογίζεται λοιπὸν ἕκαστος Ἐφημέριος τὰς εὐθύνas του διὰ τὴν ἐν Χριστῷ πρόδοον τῆς «κατ' οἶκον Ἐκκλησίας» του. Ἐὰν προσέχη, ὥστε νὰ τὴν κατευθύνῃ, πρώτην αὐτήν, εἰς τὰς τρίβους τῆς Χάριτος. Τοῦτο εἶναι προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐποικοδομὴν τῆς Ἐνορίας του. Οἱ πιστοὶ τὸν κρίνουσιν κατ' ἀρχὴν ὡς καλὸν οἰκογενειάρχην. Καὶ ἡ εὐρύτερα οἰκογένεια τῆς Ἐνορίας του ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου τὴν κατὰ σάρκα οἰκογενειάν του, ἂν αὕτη ἀποτελῇ πράγματι φωτεινὸν παράδειγμα.

πλάσασα εαυτήν ὡς Χριστιανὴν ἀπατήσῃ τινὰς κατὰ Χριστοῦ φρονεῖν τῇ πιθανότητι τῶν παραλογισμῶν· εὐλογον γὰρ οὐδὲν παρ' αὐτῆ· καὶ ἐπλάνησέ γε τῶν ἀφρόνων ἤδη τινὰς, ὥστε τούτους μὴ μόνον φθαρῆναι τῇ ἀκοῇ, ἀλλὰ καὶ λαβόντας κατὰ τὴν Εὐὰν γεύσασθαι, καὶ λοιπὸν ἀγνοοῦντας νομίζειν τὸ πικρὸν γλυκὺ καὶ τὴν βδελυκτὴν αἴρεσιν λέγειν καλὴν»¹⁰.

Οἱ Ἀρειανοὶ ἐδίδασκον τὰ ἐξῆς: «Οὐκ αἰεὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ ἦν· ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ Θεὸς μόνος ἦν, καὶ οὐπω Πατὴρ ἦν, ὕστερον δὲ ἐπιγέγονε Πατὴρ. Οὐκ αἰεὶ ἦν ὁ Υἱὸς· πάντων γὰρ γενομένων ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ πάντων ὄντων κτισμάτων καὶ ποιημάτων γενομένων, καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐξ οὐκ ὄντων γέγονε, καὶ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν· καὶ οὐκ ἦν πρὶν γένηται, ἀλλ' ἀρχὴν τοῦ κτίζεσθαι (ἔσχε) καὶ αὐτός»¹¹. «Ὅθεν εἶναι μεγάλη αἵρεσις «ἢ Ἀρείου πλάνη ἔχουσα τι πλεον τῶν ἄλλων αἱρέσεων, ὅτι καὶ Χριστομάχος ἐκλήθη καὶ πρόδρομος ἐλογίσθη τοῦ Ἀντιχρίστου»¹². Κατὰ τοὺς Ἀρειανούς «γενητός ἐστι, καὶ οὐκ αἰδιος ὁ Υἱός»¹³.

Οὗτοι, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, «εἰσερχόμενοι πρὸς γυναικάρια αὐταῖς ἐκτεθλυμμένα ῥημάτια φθέγγονται· Εἰ εἶχες υἷὸν πρὶν τέκης; ὥσπερ δὲ οὐκ εἶχες, οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς οὐκ ἦν, πρὶν γεννηθῆ. Τοιούτοις ῥήμασιν ἐξορχούμενοι παίζουσιν οἱ ἄτιμοι, καὶ τὸν Θεὸν ἀνθρώποις ἀπεικάζουσι· φάσκοντές τε εἶναι Χριστιανοί, ἀλλάσσουσι τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐν ὁμοιωματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου»¹⁴.

Βεβαίως οἱ Ἀρειανοὶ προσεπάθουν νὰ παρουσιάσουν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν συγκεκαλυμμένην. «Ἐγραψαν τοίνυν λέγοντες· (Ὁ Υἱὸς) κτίσμα ἐστίν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων· ποιημά ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν ποιημάτων· γέννημά ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν γεννημάτων. Θεασάσθω δὴ ἕκαστος τὸ πανοῦργον καὶ δόλιον τῆς αἱρέσεως ταύτης· εἰδυῖα γὰρ τὸ πικρὸν τῆς ἰδίας κακοφροσύνης, καλλωπίζειν εαυτὴν βιάζεται πιθανότητι ῥημάτων· καὶ λέγει μὲν, ὅπερ φρονεῖ, ὅτι κτίσμα ἐστίν, νομίζει δὲ δύνασθαι κρύπτειν εαυτὴν ἐν τῷ λέγειν. Ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων. Μᾶλλον δὲ οὕτω γράψαντες, διὰ τούτων πλεον ἤλεγ-

10. Μ. Ἀ θ α ν α σ ί ο υ, Κατὰ Ἀρειανῶν λόγος πρῶτος, Βιβλ. Ἑλλη-
νων Πατέρων, ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας, τόμ. 30, σελ. 123.

11. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 126.

12. Αὐτόθι, σελ. 128.

13. Αὐτόθι, σελ. 140.

14. Αὐτόθι, σελ. 141-142.

ξαν ἑαυτῶν τὴν ἀσέβειαν. Εἰ γὰρ ὅλως καθ' ὑμᾶς κτίσμα ἐστί, πῶς ὑποκρίνεσθε λέγοντες, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων; Καὶ εἰ ὅλως ποίημά ἐστί, πῶς οὐχ ὡς ἐν τῶν ποιημάτων; ἐν οἷς καὶ τὸν ἰὸν τῆς αἰρέσεως θεωρεῖν ἔξεστι. Λέγοντες γὰρ γέννημα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῶν γεννημάτων, πολλοὺς υἱοὺς συντάττουσι, καὶ τούτων ἓνα εἶναι τὸν Κύριον δογματίζουσιν· ὡς μηκέτι κατ' αὐτοὺς Μονογενῆ εἶναι, ἀλλ' ἐκ πολλῶν ἀδελφῶν ἓνα καὶ αὐτὸν γέννημα καὶ Υἱὸν χρηματίζειν. Τίς οὖν χρεία τῆς ὑποκρίσεως, ὥστε λέγειν μὲν αὐτὸν κτίσμα, λέγειν δὲ αὐτὸν μὴ κτίσμα; Καὶ γὰρ καὶ ἐὰν λέγητε, οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων, ἀνόητον ὑμῶν τὸ τοιοῦτον σόφισμα δειχθήσεται· ἐν γὰρ πάλιν τῶν κτισμάτων αὐτὸν εἶναι λέγετε· καὶ οἷα ἄν τις εἴποι καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτισμάτων, τοιαῦτα καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ φρονεῖτε, ὡς ἀληθῶς μωροὶ καὶ τυφλοὶ»¹⁵.

Ἐνώπιον τῆς τρομερᾶς ἀπειλῆς ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀρειανῶν ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀθανασίου ἠλεκτρίσθη ὑπὸ τοῦ συνθήματος τῆς Σοφίας Σειράχ: «Ἔως τοῦ θανάτου ἀγώνισαι περὶ τῆς ἀληθείας» (δ', 28). Γίνεται ὁ ἐμψυχωτῆς τῆς ἀντιαρειανικῆς παρατάξεως καὶ ἀναδεικνύεται «ὁ πρωταθλητῆς τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας»¹⁶. Ἀγωνίζεται μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὡς αὐτὴ παρουσιάζεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἀποστολικῇ Παραδόσει. Δὲν ὑπολογίζει ἀπειλὰς, κινδύνους, στερήσεις, περιφρονήσεις, διωγμοὺς καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν του¹⁷. Ὡς τονίζει ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος, «ῥωμήσεν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα καὶ ἀφιέρωσεν ἕκτοτε ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ ἐνσαρκωθέντος Λόγου, μετὰ τοσαύτης θρησκευτικῆς πεποιθήσεως καὶ τοσοῦτου ἀτρομήτου θάρρους, ὥστε ἀπέβη ὁ ἀγιώτερος τῶν ἡρώων ἢ μᾶλλον ὁ ἡρωϊκότερος τῶν ἁγίων»¹⁸.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

15. Μ. Ἀθανασίου, Κατὰ Ἀρειανῶν λόγος δεύτερος, Βιβλ. Ἑλληγίων Πατέρων, ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας, τόμ. 30, σελ. 195.

16. Δ. Μπαλάνου, Μεγάλαι μορφαὶ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1942, σελ. 57.

17. «Θεὸς καὶ Κόσμος»³, ἔκδ. «Ζωῆς», Ἀθῆναι 1954, σελ. 194.

18. Κ. Παπαρρηγόπουλου, ἐνθ' ἄνωγ.

ΜΟΝΙΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Δ. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΘΕΪΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑΣ *

γ) Δεκτικότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς ζῶν ὀργανισμὸς κινούμενος ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ, ἀλλὰ καὶ ὡς σῶμα, ἔχει μεγίστην δεκτικότητα. Τοῦτο δὲν παραδέχονται μόνον οἱ περιορισμένων ἀντιλήψεων ἄνθρωποι, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι κοινωνία ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους μετὰ στοργῆς ἐναγκαλιζεται ἐπιζητοῦσα τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Συγκαταβαίνει πρὸς τὸ ἀπολαλὸς, ὅπως Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνηθρόπῃσε διὰ τὴν σῶσιν τὸν ἄνθρωπον. Ἡ Ἐκκλησία ἄς πλατύνῃ τὴν μητρικὴν τῆς καρδίαν. Οὕτω θὰ δυναθῇ νὰ ἐνορχηστρώσῃ τὰ σύγχρονα ρεύματα, χωρὶς νὰ φοβῆται μήπως ζημιωθῇ. Ἀντιθέτως θὰ προσπορισθῇ μέγα κέρδος, ἐνόνουσα τὰ διεστῶτα καὶ ἀντιμετωπίζουσα τὴν σύγχρονον τραγωδίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

δ) Νέα πλαίσια.

Ἄς προσπαθῆσῃ ἡ Ἐκκλησία νὰ προσφέρῃ τὰ παλαιὰ ὡς καινά. Ἐχει σήμερον νέον οἶνον. Ἄς μὴ ζητήσῃ ματαιοπονοῦσα νὰ τὸν περιορίσῃ εἰς ἀσχοὺς παλαιούς. Θὰ εὕρῃ νέους ἀσχοὺς διὰ τὸν νέον οἶνον, διὰ νὰ συντηρῶνται ἀμφοτέρω κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου (Ματθ. θ' 17).

Νὰ μὴ περιορίσῃ ἡ Ἐκκλησία, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς οὐσίας, τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἐπὶ ἐξωτερικῶν τύπων, διότι τὸ «γράμμα ἀποκτείνει—μᾶς λέγει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ—τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ» (Β' Κορ. γ' 6).

Νὰ δημιουργηθοῦν αἱ ἀναγκαῖαι προϋποθέσεις, νὰ διευρυνθοῦν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 73 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

τὰ πλαίσια, νὰ δοθοῦν νέα περιγράμματα, καθότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ Οἰκουμένη, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κινήται ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀνέτως. Νὰ μὴ συνθλιβῇ, ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐγκληματικῶς καὶ ἀστόργως ἐνήργουν οἱ νομοδιδάσκαλοι τῶν ἡμερῶν τοῦ Σωτῆρος, "Ὅστις καὶ ἔθραυσε τὰ δεσμὰ ταῦτα, (τὰ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων)".

Ἐὰν ἄλλως σκεφθῶμεν καὶ ἐμμείνωμεν εἰς τὰ παραδεδομένα, κρατῶμεν μὲν ὅ,τι ἔχομεν, ἀλλὰ δὲν ἀφήνομεν νὰ εἰσέλθῃ ἡ ἀγωνιώσα ἀνθρωπότης εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου. Θὰ ὁμοιάζωμεν μὲ τοὺς πιστοὺς καὶ ἀγρόπνους φύλακας τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων. Οὕτως ἀνασταλτικὴ θὰ εἶναι ἡ στάσις μας καὶ τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ τὸ μεγαλύτερον ἀμάρτημα ἐναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων.

3) Ποιοτικὴ βελτίωσις.

Χρειαζόμεθα πρωτίστως νέους φορεῖς ποιοτικῶς βελτιωμένους. Οἱ ἐπιτελεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτῆς πρέπει νὰ μετεκπαιδεύωνται, νὰ καταρτίζωνται εἰς εἰδικὰ φροντιστήρια καὶ σχολὰς, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανοὶ διὰ τὸν χειρισμὸν τῆς διαφωτίσεως τῆς νεότητος, τῶν παραστρατημένων, τῶν ἀθέων καὶ ἀθειζόντων καὶ ἐν γένει τῶν ἀδιαφορούντων. Ἡ κατάρτισις ἡμῶν ὡς θεολόγων κλασσικοῦ τύπου εἶναι ἀνεπαρκής.

Ἡ μεθοδολογία μας δέον νὰ προσαρμοσθῇ ἐπὶ συγχρόνων βάσεων καὶ θέσεων. Ἡ παιοτική ἀνοδος πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πνευματικότητα ὄλων τῶν ὀπωσδήποτε κινουμένων εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτῶν τῶν θεολογικῶν Σχολῶν συμπεριλαμβανομένων. Ἐχομεν ἀνάγκην διπλῆς ἀκτινοβολίας, ἥτοι καὶ πνευματικότητος καὶ μορφώσεως ἐξειδικευμένης. Διότι, ὅπως ἐνικήθη ἡ ἀπιστία καὶ ὁ σκεπτικισμὸς κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς ζώσης πίστεως καὶ τῆς καινῆς διδαχῆς, οὕτω καὶ διὰ τοῦ νέου κηρύγματος θὰ ριφθῇ φῶς εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν τοῦ ἀγχώδους αἰῶνος μας.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣΟΣΤ. ΠΑΠΑΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Ο ΕΛΛΗΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

(1903-1972)

Ἄπο ἔφηβος ὁ «Ἑλλην Ἱεραπόστολος τῆς Ἀφρικῆς», ὁ ἀείμνηστος ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος, εἶχε τὸν πόθο νὰ κηρύξη τὸ Εὐαγγέλιον στὰ ἔθνη.

Ἴσως πολλὰς φορὰς θὰ σκεπτόταν πὼς ὑπῆρχαν ἀκόμα τόσοι τόποι, «ὅπου οὐκ ὠνομάσθη Χριστός», τόσοι λαοὶ «οἷς οὐκ ἀνηγγέλῃ περι αὐτοῦ» (Ρωμ. ιε' 20, 21). Καὶ θὰ ἔκανε ἴσως μὲ τὴ νεανική του φαντασία ἓνα ὁδοιπορικὸ σὲ μέρη, ποῦ ὁ Χριστὸς ἦταν ὁ «ἄγνωστος Θεός». Ὡστόσο ὅμως τὸ ὄνειρό του νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸν Θεὸ σὲ λαοὺς εἰδωλολατρικοὺς θὰ πραγματοποιῶνταν πολὺ ἀργότερο, στὴν ὄριμη πιά ἡλικία...

Ὁ π. Χρυσόστομος γεννήθηκε στὸ Βασιλίτσιο Κορώνης-Μεσσηνίας τὸ 1903. Ὡς τὰ 15 τοῦ χρόνια ἦταν βοσκός. Φύλαγε πρόβατα στὸ κάμπο τῆς Μεσσηνίας. Ὅπως ὅμως συνέβη καὶ στὸν Δαβὶδ αἰῶνες πρὶν, ἔτσι καὶ τὸν μικρὸ Χριστὸ (αὐτὸ ἦταν τὸ κατὰ κόσμον ὄνομά του) ἐγνωρὶς ὁ Θεὸς τὸν ἐκάλεσε σὲ ἱερά ἔργα. Φλεγόμενος ἀπὸ τὸν πόθο νὰ ἀφιερωθῇ στὸν Κύριον καὶ στὸν φωτισμὸ τῶν ἀδελφῶν, πῆγε στὸ «Ἡσυχαστήριον Παναγούλακη», ὅπου ζοῦσε μὲ βαριά ἄσκησι, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εὐρίσκη ψυχικὴ ἱκανοποίησι.

Ἄπο ἐκεῖ ὅμως φίλοι του φωτισμένοι τὸν ἀπεμάκρυναν καὶ τοῦ ἔδειξαν ὀρίζοντας ἀληθινῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ δράσεως.

Ἀργότερα χειροτονήθηκε διάκονος καὶ πρεσβύτερος καὶ ὑπηρέτησε σὰν Ἡγούμενος καὶ ἐφημέριος στὴν Ἱερὰ Μητρόπολι Καλαμῶν. Διετέλεσε Ἡγούμενος εἰς τὴν Μονὴν Γαρδικίου, ἡ ὁποία ἐγίνε ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ κέντρον πνευματικόν. Πολλὰς Κυριακάς ἐπῆγαιναν ἐκεῖ νέοι ἐργαζόμενοι ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, συνεζήτουν πνευματικὰ θέματα καὶ ἐνισχύοντο εἰς τὸν ἀγῶνά των. Ὡς Ἡγούμενος ἤρχισε νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον. Τὸ 1937 ἦρθε στὴν Ἀθήνα καὶ ἐγκαταστάθηκε σὰν ἀδελφὸς στὴν Ἱερὰ Μονὴ Πετράκη. Στὶς ἀρχὰς τοῦ 1940 ἐγίνε Ἡγούμενος στὴν Μονὴ τῆς Φανερωμένης (Σαλαμίνας) καὶ στὰ τέλη τοῦ 1941 πῆγε στὴν Μητρόπολι Ἑδέσσης. Ἐκεῖ, σαραντάρης πιά, γράφτηκε στὸ Γυμνάσιον. Ὁσιμαθῆς, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὴν φλόγα τῆς μαθήσεως νὰ καίῃ στὰ βάθη τοῦ εἶναι του, ποθοῦσε νὰ σπουδάσῃ τὴν ἱερὰ ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας.

Στό μεταξύ ἐργάσθηκε ὡς ἐφημέριος μετὰ τὴν ὑπηρεσία του στὴν Μητρόπολι Ἐδέσσης, στὴ Νέα Κρήνη τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἔμεινε γιὰ πολλὰ χρόνια. Ἦρθε πάλι στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ 1952 εἰσήχθη στὴν Θεολογικὴ Σχολή, ἀπ' ὅπου ἀπεφοίτησε τὸ 1957.

Μεσῆλιξ πιά, μὲ υγεία κλονισμένη, ἐπέτυχε νὰ μορφωθῆ. Ἐγινε Θεολόγος καὶ συγχρόνως σχεδὸν μόνος του ἔμαθε γαλλικά, ἀγγλικά, γερμανικά, ἑβραϊκά, μὲ τὰ ὁποῖα βοήθησε θετικὰ καὶ τὸν ἀείμνηστον π. Ἰωὴλ Γιαννακόπουλον στὴν ἔκδοσι τῆς ἐρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Στὴν ἐκμάθησι ξένων γλωσσῶν εἶχε μιὰ φυσικὴ ἰκανότητα, πρᾶγμα πού τὸν βοήθησε πολὺ στὴν κατοπινὴ ἱεραποστολική του δρᾶσι στὴν Ἀφρική.

Ἀλλὰ βάσι καὶ θεμέλιον αὐτῆς τῆς προετοιμασίας ἦταν ἡ θεία φλόγα πού ὄλο φούντωνε στὴν καρδιά του, ἡ φλόγα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης στὸν Θεό. Ἡ φωτιὰ αὐτὴ ἐκδηλωνόταν τόσο στὴν ἐπικοινωνία του μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσο καὶ στὴν ἐπικοινωνία του μὲ τὸν Θεόν.

Προσευχόταν θερμά, μὲ πύρινο ζῆλο. Ἐλεγε σὲ μιὰ του προσευχή:

«Εἰς Σέ, Θεέ μου, ἀφιερῶνω τὰς σκέψεις μου, τὰ λόγια μου, τὰ ἔργα μου καὶ τὰς στενοχωρίας καὶ τὰς θλίψεις μου. Ὡστε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν σκέπτομαι παρὰ μόνον Σέ. Νὰ μὴν ὀμιλῶ παρὰ μόνον διὰ Σέ. Θέλω ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλεις Σὺ...

» Σὲ παρακαλῶ νὰ φωτίσης τὸ νοῦ μου, νὰ κυριεύσης τὴν θέλησίν μου, νὰ ἀγιάσης τὴν ψυχὴν μου. Γέμισε τὴν καρδίαν μου ἀπὸ ἐπιθυμίαν πρὸς τὰς ἀρετάς Σου, ἀπὸ μῖσος καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὰ ἐλαττώματά μου...».

Τὸ Πάσχα τοῦ 1960 πῆγε σὰν προσκυνητῆς στοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ ἐκεῖ, στὸν Γολγοθᾶ, ἐξήτησε ἀπὸ τὸν Ἐσταυρωμένο τὴν Χάρι του γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῶν ἀγνῶν του πόθων. Δὲν γύρισε στὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἐπισκέφθηκε τὸν ἀείμνηστο Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρο, καὶ ἀφοῦ ζήτησε τὶς εὐλογίες του στράφηκε πρὸς Νότο γιὰ τὸ **μ ε γ ο λ ὀ π ν ο ο ἔ ρ γ ο** του...

Στὶς ἀρχὲς μόνος του, χωρὶς ὑλικά μέσα, ἄρχισε τοὺς εὐγενεῖς του ἀγῶνες. Ἐγκαταστάθηκε στὴν Οὐγκάντα καὶ ἱδρυσε ἐκεῖ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πού ὀλοένα ἀπλωνόταν. Αὐτὸν ὁ Θεὸς χρησιμοποίησε καὶ ἔφερε τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὸν τόπο ἐκεῖνο. Πρῶτος ὁ ἀείμνηστος Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος ἀνοίξε τὸν δρόμο τῆς συγχρόνου ἐξωτερικῆς ἱερα-

ποστολῆς τῆς Ἑλλαδικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στήν Ἀνατολική Ἀφρική.

Ἀργότερα πῆγαν γιά λίγο διάστημα μερικοὶ νέοι καὶ νέες στήν Ἀφρική νά βοηθήσουν καὶ ἐδῶ οἱ «Φίλοι τῆς Οὐγκάντα» καὶ ἄλλα Ὀρθόδοξα Σωματεῖα καὶ ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες βοήθησαν τὸ ἔργο του στέλλοντάς του χρήματα, ἄμφια καὶ ἱερά σκεύη.

Ἄλλ' ὡς γυρίσουμε στοὺς ἀγῶνες καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνοσθεραπευτοῦ στήν Μαύρη Ἠπειρο.

Μὲ ὀρμητήριον τὴν Οὐγκάντα μέσα σὲ μυρίους κινδύνους, δυσκολίες καὶ προσκόμματα, ἀθόρυβα καὶ ἀφανῶς διέτρεξε ἐκτάσεις ἀχανεῖς, εἰσεχώρησε στὰ βάθη τῆς Ἀφρικῆς, Κένυα, Ταγκανίκα, Κογκό. Ἐκήρυξε — ἀφοῦ ἔμαθε στὸ μεταξὺ τὴν γλώσσα τῶν ἰθαγενῶν — κατήχησε, ἐβάπτισε, ἐλειτούργησε, ἔκτισε ἐκκλησίες καὶ σχολεῖα καὶ μὲ τὰ ἅγια Μυστήρια ἐγκατέστησε στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὸν Χριστό, Σωτῆρα καὶ Λυτρωτή.

Ἐγραφε: «Ἐχομεν ἐδῶ μίαν δίψαν πρὸς ἓνα ζωντανὸν Χριστιανισμόν, ποὺ θὰ ἰκανοποιῆ καὶ κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῆς λατρείας καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ ἰθαγενοῦς, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς ἐλεύθερον μὴ ἐξυπηρετοῦντα τὰς πολιτικὰς βλέψεις τούτου

Ὁ π. Χρυσόστομος ἐν μέσῳ δύο ἀφρικανῶν.

ἢ ἐκείνου τοῦ κράτους ἢ ἀνθρώπου τινὸς ἀρχηγοῦ. Φθάνει λοιπὸν ν' ἀκουσθῆ καὶ πού, ὅτι ὑπάρχει Χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία καὶ ὅτι ἡ λέξις αὐτὴ σημαίνει τὴν ὀρθὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ πίστιν, διὰ τὴν παρουσιασθοῦν μερικοὶ καὶ μάλιστα ἐκ τῶν κάπως μορφωμένων νὰ τὴν ἐγκολπωθοῦν καὶ νὰ ἀρχίσουν ἱεραποστολικὴν ἐργασίαν ὑπὲρ αὐτῆς... Δι' αὐτὸ καὶ δεχόμεθα ἀπὸ παντοῦ «καταιγιισμόν» παρακλήσεων. Δὲν διστάζομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι πλήτουν διαρκῶς τὰ αὐτιά μας «σπαραξικάρδιου» αἰ ἰκετευτικαὶ φωναὶ τῶν: «Ἐλᾶτε νὰ μᾶς φωτίσετε!». «Ἐλᾶτε σὲ μᾶς!». «Μείνατε σὲ μᾶς!». «Στείλατέ μας ἕνα διδάσκαλον τῆς Ὁρθοδοξίας, ἕναν Ὁρθόδοξον Ἱεραπόστολον!» καὶ τὰ παρόμοια.

Ἡ φωνὴ τῶν ἰθαγενῶν, ποῦ ἔμοιαζε τόσο πολὺ μὲ ἐκεῖνο τὸ «Διαβάς... βοήθησον ἡμῖν», ποῦ ἔκουσε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐνίσχυε καὶ τόνωνε τὸν π. Χρυσόστομο, ποῦ συχνὰ ὑπέφερε ἀπὸ πονοκεφάλους. Ἀλλὰ ἐταλαιπωρεῖτο καὶ ἀπὸ τόσες ἄλλες δυσκολίες, ποῦ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ. Ἡ δίψα τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων «τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Θεοῦ», ὁ πόθος τους νὰ γνωρίσουν τὸ φῶς, τὸν ἔκανε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία του, νὰ ἀνηφᾷ τὰ πάντα καὶ νὰ ἐργάζεται νύκτα-μέρα γιὰ τὸν εὐαγγελισμόν τῶν μαύρων ἀδελφῶν του.

Ἐχει μάθει τὴν διάλεκτόν τους καὶ μὲ ζῆλο εἰργάσθη καὶ μετέφρασε σ' αὐτὴν τὴν θεῖα Λειτουργία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, τὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, τὴν ἀκολουθία τοῦ Μικροῦ Ἀποδείπνου μαζὶ μὲ τοὺς Χαιρετισμοὺς στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὴν Ὁρθόδοξο Κατήχησι καὶ ἄλλα. Αὐτὰ κυκλοφοροῦν, ἄλλα πολυγραφημένα καὶ ἄλλα τυπωμένα, κατὰ χιλιάδας στοὺς νεοφωτιστοὺς ἰθαγενεῖς. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τυπώθηκαν στὴν Θεσσαλονικὴ ἀπὸ τὸν Σύλλογο «Οἱ Φίλοι τῆς Οὐγκάντα».

Συγχρόνως μὲ κόπους ὑπερανθρώπους ἔκτισε ναοὺς καὶ σχολεῖα. Συχνὰ ἔλεγε: Πνιγμένος μέσα σὲ πλῆθος ἀσχολιῶν, κουρασμένος ὑπερβολικὰ κατάρθωσα νὰ τελειώσω τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ἔργο. Ἐκεῖ ποῦ πρὶν δὲν ὑπῆρχε τίποτα, κτίστηκαν μικροὶ φτωχοὶ Ναοί, ὅπου οἱ νέοι πιστοὶ συγκεντρώνονται καὶ λατρεύουν τὸν Θεό. Τὴν Κυριακὴν στίς 2 Αὐγούστου 1970 π.χ. ἐγίνε ἡ πρώτη θεῖα Λειτουργία στὴν τοποθεσίαν Μκntani τῆς ἐπαρχίας Kongwa τῆς Τανζανίας (πρώην Ταγκανίκας) ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν μεταφρα-

στή. Κατ' αὐτὴν 70 νεοβαπτισθέντες ἰθαγενεῖς τῆς ἀφρικανικῆς φυλῆς Βαγκόγκο κοινώνησαν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Ποιὰ χαρὰ γιὰ τὸν Ἑλληνα Ἱεραπόστολο!

Παντοῦ γινόταν δεκτὸς ὁ π. Χρυσόστομος μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ μεγάλο θαυμασμὸ ἀπὸ τοὺς μαύρους, ποὺ ἐγκαταλείποντας τὴν εἰδωλολατρία τῶν προγόνων τοὺς προσήρχοντο στὴ Πίστι τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ ἐβαπτίζοντο ὀρθόδοξοι Χριστιανοί.

Μάλιστα τὰ τελευταῖα του χρόνια, ποὺ ἐγκαταστάθηκε στὴ Ζαῖρε (τὸ ἄλλοτε Βελγικὸ Κογκὸ) καὶ εἰδικότερα στὴ περιοχὴ τῆς ἰσχυρᾶς φυλῆς Κοισάϊ, ὑπερτριπλάσια σὲ ἕκτασι τῆς Ἑλλάδος, προσεῖλκυσε καὶ βάπτισε πλήθη μαύρων.

Σὲ ἐπιστολὴ του, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1972, λίγες μέρες πρὶν τὸν θάνατό του, ἔγραφε: «Ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῆ εἰσόρμησι τῶν Κογκολέζων ἰθαγενῶν κατὰ δεκάδας ἢ καὶ ἑκατοντάδας χιλιάδων μὲ ἔχει κάμει νὰ στέκωμαι μὲ σταυρωμένα χέρια. Βλέπω καὶ θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου μικρὸν καὶ ἀνάξιον τοῦ μεγαλειώδους τούτου ἔργου τῶν ἡμερῶν μας, ὥστε νὰ πιστεῦω ὀλόψυχα, ὅτι αἱ προσευχαὶ ὑμῶν κάμπτουν τὸ ἔλεος καὶ τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος μας, νὰ στέλνῃ τὸν ἄγγελόν του πρὶν ἀπὸ ἐμὲ, ὅπου καὶ ἂν στραφῶ».

Σ' ἄλλῃ του πάλι ἐπιστολῇ ἐτόνιζε ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀφιέρωση γιὰ τὴν ἐκεῖ ἱεραποστολὴ ὅλην του τὴ ζωὴ, μέχρι καὶ τῆς τελευταίας του ἡμέρας, ὅπως καὶ τὴν ἀφιέρωσε πραγματικά.

Οἱ ὑπέρμετροι κόποι, ποὺ τοῦ ἐπέβαλλε ἡ ἱεραποστολὴ, οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες του καὶ οἱ θυσίαι γιὰ τοὺς ἄλλους ἐξήντησαν τὴς δυνάμεις τῆς πάντοτε ἀσθενικῆς του κράσεως καὶ ὁ π. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος φτερούγισε στὰ οὐράνια στίς 29 Δεκεμβρίου 1972.

Μεγάλο ἀληθινὰ καὶ θαυμαστὸ καὶ οὐράνιο τὸ ἔργο του. Τὸ ἔγραψε ἡ Ἱστορία καὶ στίς σελίδες χάραξε τὸ ὄνομά του ὡς «Ο ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΥΓΚΑΝΤΑ, ΤΗΣ ΚΕΝΥΑ, ΤΟΥ ΚΟΓΚΟ».

Ἡ λύπη καὶ ἡ ὀδύνη τῶν ἀφρικανῶν Ὀρθοδόξων εἶναι μεγάλη. Ἀλλὰ καὶ ὁ πόνος καθενὸς ποὺ θέλει νὰ διαδοθῇ ἡ Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ στὰ πέρατα τῆς γῆς εἶναι βαρὺς. Πόνος ὅμως, ποὺ πρέπει νὰ μᾶς παρακινήσῃ σὲ θερμὴ προσευχὴ καὶ σὲ ἀγῶνα, ὥστε ὁ Κύριος ν' ἀναδείξῃ συνεχιστὰς τοῦ ἔργου τοῦ Ἑλληνοῦ Ἱεραποστόλου τῆς Ἀφρικῆς, Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Παπασαραντοπούλου.

Ἀρχιμ. Ι. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Δ'

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΩΣ ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐχουν δοθῆ, ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἔχω ἀναφέρει, πολλοὶ χαρακτηρισμοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιχειρεῖται νὰ προσπελασθῆ περισσότερον κατὰ τὸ δυνατόν ἢ φύσις καὶ ἡ οὐσία της.

Εἰς τὴν ἀτελεῖ ἔκφρασιν τῶν ὀρισμῶν τούτων, νομίζω ὅτι ὁ ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὴν ἀλήθειαν περισσότερον εἶναι, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ «τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ», καὶ μάλιστα «τὸ Μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ».

Ἡ ἐμφάνισις τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὡς «Σώματος Χριστοῦ» στηρίζεται καὶ εἰς τὴν ὄλην διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Παύλειον καὶ Ἰωάννειον θεολογίαν.

Ἐνταῦθα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκθέσω τινὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς «Τὸ Μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ».

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ μίαν θρησκευτικὴν κοινωνίαν, περὶ τῆς ὁποίας ἔχω ἤδη ἀναφέρει τινὰ καὶ τῆς ὁποίας εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν της εἶναι ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ· εἶναι κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ ἐν «ταμεῖον Χάριτος» καὶ ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας.

Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἔχει οὐχὶ μόνον θεανθρώπινον, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπερφυσικὸν χαρακτήρα, διότι εἶναι «τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ», ζῶσα ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Χριστοῦ, ζῶσα συγχρόνως καὶ μίαν ὑπερφυσικὴν ζωὴν.

Ἀπὸ τὴν «πληρότητα τοῦ Χριστοῦ» (Κολ. 2,9) πάντα τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας του, εἶναι πεπληρωμένα, ὥστε ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ οὐσίᾳ της εἶναι «τὸ σῶμα αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ), τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφεσ. 1, 23). Ἐντεῦθεν καὶ τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν μυστήριον τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ πραγματικότης τῆς πίστεως ἡμῶν εἰς τὸ μέγα Μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ σημαίνει κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς ἓνα ἐξαίσιον ἐγκόσμιον ὀργανισμόν πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἠνωμένων εἰς τὸν τρόπον ζωῆς καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν.

Ἡ Ἐκκλησία, «τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ», σημαίνει, ὅτι ἡ πραγματικότης τῆς πίστεως ἡμῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι τὸ

γεγονός τῆς πίστεως εἰς Χριστόν, ὁ Ὅποιος ἐνεργεῖ ὡς τὸ κέντρον τῆς Ἐκκλησίας, ὀμιλεῖ, διδάσκει, διαφυλάττει, ἀγιάζει καὶ σώζει ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἠνωμένοι μετ' Αὐτόν.

Ἡ ἀρχιερατικὴ τοῦ Κυρίου προσευχή, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς λίαν χαρακτηριστικῶς: «Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ᾧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπόλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας» (Ἰωάν. 17, 11-12).

Ἡ τελευταία προσευχὴ τοῦ Κυρίου ἐμπεριέχει τὴν τελευταίαν του ἐπιθυμίαν. Εἶχεν εἶπει εἰς τοὺς Ἀποστόλους του: «Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἐστὶ πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ· ἤδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν· μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν· καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἄμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε· ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μὲνων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν» (Ἰω. 15, 1-5). Ὅταν, ἄφ' ἑτέρου, ὁ Κύριος στέλλῃ τοὺς Μαθητὰς του εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν τῶν ἔργων, λέγει αὐτοῖς: «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται» (Μαθ. 10, 40)· «ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστειλαντά με» (Λουκ. 10, 16).

Καὶ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Δευτέρας Παρουσίας, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Κύριος, ταυτίζει τὸν ἑαυτόν του μετὰ τοὺς ὁπαδοὺς του καὶ διακηρύσσει: «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Μαθ. 25, 31-40).

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅταν οὗτος μετέβαινεν εἰς Δαμασκόν, ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Χριστοῦ λέγουσαν: «Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις;». Καὶ ἀπήντησεν ὁ Παῦλος: «Τίς εἶ Κύριε;». Καὶ ἤκουσε: «Ἐγὼ εἰμὶ Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις» (Πρ. 9, 4-5).

Ὁ Σαούλ ἐδίωκε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ· ὁ Κύριος ἡμῶν ταυτίζει τὸν ἑαυτόν του μετὰ τὴν διωκομένην Ἐκκλησίαν· διῶκων ὁ Παῦλος τὴν Ἐκκλησίαν, ἐδίωκε τὸν Κύριον.

Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν «τῆς σταδιοδρομίας του» ἐν Χριστῷ, ὁ Παῦλος πληροφορεῖται μίαν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία βραδύτερον κατέστη τὸ κέντρον τῆς διδασκαλίας καὶ θεολογίας του, τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐνότητος τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν του, ἀλήθειαν ἀποκεκαλυμμένην εἰς αὐτόν.

Ὁ Ἄπ. Παῦλος χρησιμοποιεῖ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τοῦ οἰκοδομήματος. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας του, «καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφεσ. 1, 22-23). Ἐπίσης «ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ Σωτὴρ τοῦ σώματος» (Ἐφεσ. 5,23)· καὶ ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἐφεσίους λέγει: «ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἐνὸς ἐκάστου μέρους τὴν αὕξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφεσ. 4,15-16).

Ὁ Χριστὸς ἐπομένως εἶναι ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ Σῶμά του· ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ πληρότης τῆς Κεφαλῆς καὶ τῶν μελῶν.

Τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἐμφανίζει μίαν ποικίλην κατασκευὴν, ἀλλὰ «νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα» (Α' Κορ. 12,20).

Ἐπίσης ὑπάρχει ποικιλία ἐνεργειῶν, μὴ δυναμένων νὰ ἐπιτευχθῶσιν ὑφ' ὄλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Ὁ Θεὸς ἔχει συνθέσει τὸ σῶμα οὕτως, ὥστε τὸ ἐν μέλος νὰ διδῇ εἰδικὴν τιμὴν εἰς τὸ ἕτερον μέλος καὶ ἀντιστρόφως. Τοῦτο γίνεται, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ σχίσμα εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ ἐν μέλος νὰ συγχαίρῃ καὶ συμπάσχει μὲ τὸ ἕτερον μέλος: «Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ· χρεῖαν σου οὐκ ἔχω· ἡ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ· χρεῖαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστι, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν, καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει, τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρεῖαν ἔχει. ἀλλ' ὁ Θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δοῦς τιμὴν, ἵνα μὴ ἡ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη· καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη, εἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. Ὑμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καὶ οὐς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεῦτερον προφῆτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἴτα χαρίσματα ἰαμάτων...» (Α' Κορ. 12,20-28). Ὁμοίως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «ὧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἐτέρω δὲ πίστις

ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων.. ἐν τῷ αὐτῷ Πεύματι, ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω δὲ προφητεία, ἄλλω δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρω δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλω δὲ ἔρμηνεῖα γλωσσῶν (Α' Κορ. 12,8-10).

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν θεολογίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὁ Χριστός, ἡ αἰτία παντὸς ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθοῦ, ὑπάρχει ἐν ἡμῖν καὶ ἡμεῖς ἐν Χριστῷ. Ἡ Ἐκκλησία ὑπάρχει εἰς μίαν συνεχῆ ἔνωσιν ἐν Χριστῷ, καὶ ἐπομένως ὁ χριστιανός, ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἠνωμένος μετὸν Χριστόν.

Ἡ βασικὴ αὕτη διδασκαλία ἐνυπάρχει εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν θεολογικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἐναντι τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ χριστιανὸς ἐνδύεται τὸν Χριστόν, τὸν Ὅποῖον καὶ καθιστᾷ ἐφ' ἐξῆς προσωπικὴν του ζωὴν.

Ὁ Ἀπόστολος δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς «ἐν ἡμῖν» παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ τῆς τοιαύτης ἡμῶν αὐτῶν ἐν Χριστῷ.

Τὴν παρουσίαν ταύτην θεωρεῖ ὡς θεῖον θησαυρὸν καὶ τὸ διακηρύσσει εἰς τὸ Ἀποστολικὸν καὶ Κυριακὸν του κήρυγμα· διδάσκει, ὅτι ὁ Χριστὸς εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ, τὸν ἐνδυναμώνει εἰς τὸ κήρυγμά του, ὥστε νὰ ὀμιλῇ περὶ τῆς ἀληθείας ἀθθεντικῶς.

Δύο βασικαὶ ἰδέαι ὑπάρχουν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Ἀποστόλου: α) Ὅτι κατέχομεν τὸν Χριστόν καὶ β) ὅτι κατεχόμεθα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ· ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εὑρίσκεται καὶ κατοικεῖ ἐντὸς ἡμῶν καὶ ὅτι ἡμεῖς ὑπάρχομεν καὶ ζῶμεν ἐντὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐντὸς τοῦ Μυστικοῦ του Σώματος, τῆς Ἐκκλησίας του.

Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ χριστιανὸς ἔχει, ἐν πρώτοις, μίαν ἀτομικὴν, προσωπικὴν σχέσιν ἄμεσον μετὸν Θεόν, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχει καὶ μίαν κατ' ἐξοχίην, μέσφ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, συνεχῆ σχέσιν μετὸν Χριστόν. Τὸ ἄτομον εἶναι ἠνωμένος μετὰ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, καὶ πάντες ὁμοῦ, ἄτομον καὶ λοιπὴ χριστιανικὴ κοινότης — τοπικὴ Ἐκκλησία — εἶναι ἠνωμένοι μετὸν Χριστόν.

Ἡ ὑπάρχουσα αὕτη ἐνότης καὶ «ἐνσωμάτωσις» τῶν πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐν Χριστῷ ἐκφράζεται ἐντόνως εἰς τὴν εὐχὴν καὶ προσευχὴν τοῦ Διδασκάλου τῶν ἔθνων πρὸς τοὺς μαθητὰς του Θεσσαλονικεῖς: «προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν... ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β' Θεσ. 1, 11-12).

Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

Ποιμαντικά θέματα

**ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ**

Κάποτε ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Φωτός, μιλοῦσε σὲ μία σύναξι φημισμένων μοναχῶν καὶ ἄλλων πατέρων. Ὁ λόγος του, ὁ βαθιὰ θεολογικός, ὁ κατασκευαστικός, μετὰ ἀπὸ ἄλλες πρακτικὰς καὶ θεωρητικὰς περιοχὰς τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἔφθασε καὶ στὴν κορυφή, στὴν ἀκρότητα τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, στὴν Θεία Λειτουργία. Καὶ ὅπως μᾶς διαβεβαιώνει ὁ ὑποτακτικός του καὶ ὁ ἐπισημότερος βιογράφος του, ὁ Νικήτας Στηθάτος¹, τοὺς ἔδωσε τὴν ἐξῆς ὑπερβολικὴ καὶ ἀκατανόητη γιὰ μᾶς καθοδήγησι: « Ἀδελφοί μου, μὴ κοινωνήσουμε ποτέ, ἂν προηγουμένως δὲν ἀνοίξουν οἱ πηγὰς τῶν δακρῶν ἀπὸ τὴν βαθιὰ συναίσθησι τῆς ἀπύθμενης ἀμαρτωλότητός μας. Αὐτὰ θὰ καθαρίσουν, θὰ λευκάνουν τὴν ψυχικὴ κόπρον καὶ θὰ γεφυρώσουν τὴν ἄβυσσος τῶν ἀνομιῶν μας ἀπέναντι στὴν Θεία μεγαλειότητα». Καὶ τότε οἱ ἱεροσολοίμοι γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀσκησι ἐκεῖνοι πατέρες κοιτάζονταν μεταξύ τους μὲ ἀπορία. Ἀφθόρμητα ἤρθε στὰ χεῖλη τους ἡ ἀπάντησις: « Ἄρα ἡμεῖς οὐδέποτε κοινωνήσωμεν, ἀλλὰ μείνωμεν ἅπαντες ἀκοινωνητοί». Ἄς μὴ κοινωνήσουμε λοιπὸν ποτέ πιά. Ποιὸς ξέρει πόσο σπάνια θὰ εἶχαν τὰ δάκρυα!...

Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ὑψηλὴ θεώρησι τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας θὰ οἰκοδομήσουμε τὴν ὅλη εἰσήγησι, ἀφοῦ καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους πατέρας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, « τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας », στὴν Θεία Λειτουργία ἐπιτυγχάνεται ἡ ἱερὰ σύναξις καὶ ἡ θεία κοινωνία ὅλων τῶν « ἁγιασμένων » μελῶν τῆς θριαμβεύουσας καὶ στρατευομένης Ἐκκλησίας, δηλαδὴ τῶν ἁγίων, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν μυρίων ὑπολοίπων μελῶν της, μετὰ τῆς μακαρίας Κεφαλῆς, τοῦ Κυρίου μας.

Ἀρχικὰ πρέπει νὰ τονίσουμε μὲ ὅλες τὶς πνευματικὰς μας δυνάμεις, πὼς ἡ Θεία Λειτουργία δὲν εἶναι μία τελετὴ ἢ μία τελετουργικὴ μὲ τὴν ἐφθαρμένη κοσμικὴ σημασία τῆς λέξεως. Στὴν

1. Orientalia Christiana, vol. IXL, Vie de Syméon le Nouveau Théologien, par Nicetas Stethatos XL.

οὐσία βέβαια εἶναι μία «τελετουργική», θεία τελετουργική ὁμως, ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς τελεῖ ἓνα ἔργο, καὶ μάλιστα τὸ πιὸ λεπτὸ καὶ ἐπίπονο, τὸ πιὸ μακάριο ταυτόχρονα, μὰ καὶ τὸ πιὸ δύσκολο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη πεπερασμένη φύσι. Συνάγει ὁ λειτουργὸς τὰ «διεσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀπολωλότα, εἰς ἓν», συνοφίξει τοὺς ὕμνους τοὺς πρὸς τὸν Ὑψιστο καὶ ἐνεργοποιεῖ, κάνει ζωντανὴν πραγματικότητα τὸ Μυστήριον τῆς σαρκώσεως, τῆς κενώσεως καὶ τῆς καθόδου τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀνάμεσα στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος², κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία δὲν ἐπαναλαμβάνομε τὸν Μυστικὸν Δεῖπνο πάλι καὶ πάλι καὶ ξανά, ἀλλὰ ἐνεργοποιοῦμε τὴν συμμετοχὴν μας σ' ἐκεῖνο τὸν χῶρον τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀενάως. Ὁ ἱερεὺς πρῶτος μεταξὺ ἴσων, τῶν μελῶν δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας, εἰκονίζει τὸν ἴδιον τὸν Κύριον, τὸ Θεάνθρωπον Ἀνθρώπῳ μας, καὶ ἐπαναλαμβάνει ἐκάστοτε καὶ «εἰς τὸ διηνεκές» τὴν ἴδιαν πράξιν τοῦ Κυρίου, μεταδίδοντας τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου στὸν ἑαυτὸν, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος, καὶ στοὺς πιστοὺς. Ἐπομένως, οὔτε κὰν θεῖο δρᾶμα μποροῦμε νὰ ποῦμε τὴν Θείαν Λειτουργίαν, οὔτε θέατρον, ἔστω θεῖον, οὔτε προσευχὴν μὲ τὴν ἔνοια τῆς περιορισμένης σχέσεως μιᾶς πρωταρχικῆς καὶ πρωτογενοῦς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀρχαρίου πιστοῦ στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Περιττεῖται δὲ νὰ ἀναφέρουμε τὴν πιὸ ἀποτυχημένην καὶ κοσμικὴν ὀνομασίαν — παρομοίωσιν τῆς Θείας Λειτουργίας μὲ πανηγύριν. Ἐκτὸς καὶ ἂν ἐννοοῦμε τὴν λέξιν πάλιν θεολογικά, σὰν συναγεμνόν, σὰν συνάθροισιν καὶ κοινωνίαν τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ οὐρανοῦ Νυμφίου τῆς, τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διαρκῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν βλέπει. Τέλος, συνοφίζοντας τ' ἀνωτέρω καὶ μιλώντας ἀπλούστερα διατυπώνουμε τὴν γενικὴν γνώμην, πού ἐκφράζει τὸ πιὸ δυνατό βίωμα ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν πατέρων καὶ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι αὕτη αὕτη ἢ φανέρωσις τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τῆς Ἁγίας Τριάδος «ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Περὶ τοῦ Ἱερέως — Λειτουργοῦ.

Ἄν λοιπὸν τέτοια εἶναι ἡ Θεία Λειτουργία, τέτοιος ὁ πλουσιώτατος ἁγιοπνευματικὸς χῶρος τῆς καὶ τέτοιο τὸ ἁγιαστικόν, βαθύ, κοινωνικὸν ἔργο τῆς, ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ λειτουργός;

Ἀνεκάθεν ἢ Ἐκκλησία, μὲ τὴν ὑψηλὴν καὶ λεπτὴν πνευμα-

2. Εἰς Ματθ. ὁμ., Migne P.G. 58,744.

οὐσία βέβαια εἶναι μία «τελετουργική», θεία τελετουργική ὅμως, ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς τελεῖ ἓνα ἔργον, καὶ μάλιστα τὸ πιὸ λεπτὸ καὶ ἐπίπονον, τὸ πιὸ μακάριο ταυτόχρονα, μὰ καὶ τὸ πιὸ δύσκολον γιὰ τὴν ἀνθρώπινην πεπερασμένη φύσιν. Συνάγει ὁ λειτουργὸς τὰ ἀδυσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀπολωλότα, εἰς ἓν», συνοψίζει τοὺς ὕμνους τοὺς πρὸς τὸν Ἵψιστον καὶ ἐνεργοποιεῖ, κάνει ζωντανήν πραγματικότητα τὸ Μυστήριον τῆς σαρκώσεως, τῆς κενώσεως καὶ τῆς καθόδου τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀνάμεσα στὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος², κατὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν δὲν ἐπαναλαμβάνομε τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον πάλιν καὶ πάλιν καὶ ξανά, ἀλλὰ ἐνεργοποιοῦμε τὴν συμμετοχὴν μας σ' ἐκεῖνον τὸν χῶρον τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀενάως. Ὁ ἱερεὺς πρῶτος μεταξὺ ἴσων, τῶν μελῶν δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας, εἰκονίζει τὸν ἴδιον τὸν Κύριον, τὸ Θεάνθρωπον Λυτρωτὴν μας, καὶ ἐπαναλαμβάνει ἐκάστοτε καὶ «εἰς τὸ διηνεκές» τὴν ἴδιαν πρᾶξιν τοῦ Κυρίου, μεταδίδοντας τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου στὸν ἑαυτὸν, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος, καὶ στοὺς πιστοὺς. Ἐπομένως, οὔτε καὶ θεῖο δρᾶμα μποροῦμε νὰ ποῦμε τὴν Θείαν Λειτουργίαν, οὔτε θέατρον, ἔστω θεῖον, οὔτε προσευχὴν μὲ τὴν ἐννοίαν τῆς περιορισμένης σχέσεως μιᾶς πρωταρχικῆς καὶ πρωτογενοῦς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀρχαρίου πιστοῦ στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Περιττεύει δὲ νὰ ἀναφέρουμε τὴν πιὸ ἀποτυχημένην καὶ κοσμικὴν ὀνομασίαν — παρομοίωσιν τῆς Θείας Λειτουργίας μὲ πανηγύριν. Ἐκτὸς καὶ ἂν ἐννοοῦμε τὴν λέξιν πάλιν θεολογικῶς, σὰν συναγερμὸν, σὰν συνάθροισιν καὶ κοινωνίαν τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ οὐρανοῦ Νυμφίου τῆς, τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διαρκῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν βλέπει. Τέλος, συνοψίζοντας τ' ἀνωτέρω καὶ μιλώντας ἀπλούστερα διατυπώνομε τὴν γενικὴν γνώμην, πού ἐκφράζει τὸ πιὸ δυνατό βίωμα ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν πατέρων καὶ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι αὕτη αὕτη ἡ φανέρωσις τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τῆς Ἁγίας Τριάδος «ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Περὶ τοῦ Ἱερέως — Λειτουργοῦ.

Ἄν λοιπὸν τέτοια εἶναι ἡ Θεία Λειτουργία, τέτοιος ὁ πλουσιώτατος ἀγιοπνευματικὸς χῶρος τῆς καὶ τέτοιο τὸ ἁγιαστικὸν, βαθύ, κοινωνικὸν ἔργον τῆς, ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ λειτουργός;

Ἄνεκαθεν ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὴν ὑψηλὴν καὶ λεπτὴν πνευμα-

2. Εἰς Ματθ. ὁμ., Migne P.G. 58,744.

τική της αίσθησι, καθώς επίσης και με τούς ἱερούς Κανόνας της³, περιφρούρησε τὸ μέγα ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, ἀρνούμενη τοῦτο στοὺς ἀναξίους. Μὰ ἀκόμη και ἀξιοὶ και ἅγιοι ἤρνοῦντο ἐπιμόνως τὸ βαρὺ ἔργο της. Μέσα στὴν μακρὰ ἐκκλησιαστικὴ μας ἱστορία γνωρίζουμε και ἅγιες ὑπερβολές ἁγίων ἀνθρώπων, ποὺ ἀκρωτηριαζάν τὸν ἑαυτό τους γιὰ νὰ ἀποκτήσουν κάποιο κώλυμα ἀποτελεσματικὸ, ἀκριβῶς ἀπὸ ὑπερβολικὸ σεβασμὸ και θεῖο φόβο στὴν εὐθύνη τῆς ἱερωσύνης. Ὁ "Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κατηγορεῖται ἀπὸ τὸν φίλον του Βασίλειο⁴, γιὰτὶ ἐνῶ και οἱ δύο προωρίζοντο γιὰ τὸ θεῖο («ἐπάγγελμα») τῆς ἱερωσύνης, ὅπως τὸ ἀνόμαζε ὁ Ἅγιος Μηνιάτης, ὁ μὲν Βασίλειος χειροτονεῖται, ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξαπατᾷ τὸ φίλον του με ἅγια, ὅπως ὁ ἴδιος τὴν χαρακτηρίζει, ἀπάτη⁵.

Ποῖος; Ὁ "Ἅγιος Χρυσόστομος σὲ ἀρκετὰ ὄριμη ἡλικία, με ἀποτέλεσμα νὰ δέχεται τίς ἀύστηρές και βαριές ἐπιτιμήσεις τοῦ φίλου του. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς εἶναι οἱ περιφημοὶ λόγοι του περὶ Ἱερωσύνης. Ἀλλὰ γνωστὴ εἶναι και ἡ ἀκαμπτη στάσις τῶν ἱερῶν Κανόνων και τῶν ἁγίων Πνευματικῶν πρὸς τοὺς βαριά ἁμαρτάνοντας κληρικούς. Κρέμασμα τοῦ πετραχηλιοῦ ἢ καθαίρεσις. "Ἐτσι προφυλάσσεται ἀμίαντο και ἀγνὸ τὸ ὕψιστον ἀξίωμα. Και ὅλα αὐτὰ διὰ νὰ προφυλάξουν και τὴν ἁμαρτήσασα ἱερατικὴ ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὀριστικὴ καταδίκη, ἂν συνεχίση νὰ λειτουργῇ, και τοὺς πιστοὺς ἀπὸ ἰσχυρὸ σκανδαλισμὸ και τὴν βεβαία ἀπώλειά τους. Οἱ ἅγιοι ἐδέχοντο τελικὰ τὴν ἱερωσύνη ἀπὸ ὑπακοή.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ Ι. ΣΑΡΑΝΤΟΥ

3. ιζ', ιη', ιθ' Ἀποστ. και θ' Α' Οἴκουμ.

4. Στενοὶ φίλοι τοῦ Χρυσοστόμου γνωστοὶ ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι ὁ Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, Μάξιμος Σελευκείας και Εὐάγγριος Ἀντιοχείας, ἀλλὰ περὶ φίλου του με τὸ ὄνομα Βασίλειος δὲν γίνεται λόγος εἰς τὰς Πηγάς. Ἀπὸ τοὺς προταθέντας Μάξιμον, Εὐάγγριον, Μέγαν Βασίλειον, Βασίλειον Σελευκείας, Βασίλειον Ροφάνης και Βασίλειον Βύβλου κανεὶς δὲν ἐκπληρώνει τὰς προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ διαλόγου τους. Ἰωάννου Χρυσοστόμου «Οἱ περὶ Ἱερωσύνης Λόγοι», ὑπὸ Παναγιώτου Χρήστου, ἔκδ. Β' σελ. 6.

5. «Οἱ περὶ Ἱερωσύνης Λόγοι», ὑπὸ Παναγιώτου Χρήστου, ἔκδ. Β', σελ. 42.

ΠΩΣ ΥΜΝΗΣΑΝ

ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ

ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ*

ΜΕΡΟΣ Α'

Δ Ο Γ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

Ἡ γέννησις τοῦ Θεανθρώπου ἀποτελεῖ μυστήριον, ἀπὸ ἐκεῖ-
να τὰ ὁποῖα δὲν χωρεῖ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν δύναται νὰ ἑρ-
μηνεύσῃ ἢ λογικῆ. Εἶναι «ὑπερφυῆς καὶ ὑπεράγνωστον» κατὰ
τὸν Εὐγένιον Βούλγαριν⁸, «μέγα ὑψηλὸν καὶ ἄφραστον»
κατὰ τὸν Ἡλίαν Μηνιάτην⁹, «ἀπόρρητον, ἄγνωστον, ἀπε-
ρίγραφτον, κεκλεισμένον καὶ ἀνεξερεύνητον» κατὰ τὸν Μακάρ-
ιον Καλογερεῶν τὸν Πάτριον¹⁰. Μόνον μὲ τὸ μυσ-
τήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος δύναται νὰ συγκριθῇ. Κατὰ τὸν αὐτὸν
Μακάριον τὸν ἐκ Πάτμου, «αὐτοῦ θαμβώνεται ὁ νοῦς καὶ χάνει
τοὺς λογαριασμοὺς του»¹¹. Διὰ τοῦτο μόνον εἰς τοὺς πιστοὺς
εἶναι κατανοητὸν καὶ προσιτόν.

«Τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας εἰς
τοὺς ἀσεβεῖς καὶ αἰρετικοὺς δίδει τὴν ἄσβεστον ἐκείνην
κάμινον τῆς αἰωνίου κολάσεως, εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς καὶ
εὐσεβεῖς γίνεται λαμπρὰς πυρὸς φωτίζουσα καὶ ὀδηγοῦσα
αὐτοὺς εἰς τὰ κρεῖττονα»¹².

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 85 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-4 τεύχους.

8. Εὐγενίου Βουλγάρεως, Θεολογικόν, ἐκδ. ἀρχμ. Ἁγα-
θαγγέλου Λοντοπούλου, Ἐν Βενετία 1872, σ. 607.

9. Ἡλία Μηνιάτη, Διδαχαί, ἐκδ. γ', Ἀνθίμου Μαζαράκη,
Βενετία 1888, σ. 177β, ἐκδ. ιζ' «Φωτός», Ἀθήναι 1960 τ. 305. Ἐφεξῆς
παραπέμπομεν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἔκδοσιν κατόπιν ἀπλῆς
κεφαλίας (/). Πρβλ. καὶ σ. 258β/345 ὅπου χαρακτηρίζεται: «ὑψηλόν»,
«ἀπόκρυφον», «δυσκατανόητον».

10. Μακαρίου (Καλογερεῶν), μν. ἔ., σ. 302α.

11. Ἔ. ἀ., σ. 300β.

12. Ἀπόθθ.

ΠΩΣ ΥΜΝΗΣΑΝ
ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ
ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ
ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ *

ΜΕΡΟΣ Α'

Δ Ο Γ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

Ἡ γέννησις τοῦ Θεανθρώπου ἀποτελεῖ μυστήριον, ἀπὸ ἐκεῖ-
να τὰ ὁποῖα δὲν χωρεῖ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν δύναται νὰ ἐρ-
μηνεύσῃ ἢ λογικῇ. Εἶναι «ὑπερφυῆς καὶ ὑπεράγνωστον» κατὰ
τὸν Εὐγένιον Βούλγαριν⁸, «μέγα ὑψηλὸν καὶ ἄφραστον»
κατὰ τὸν Ἡλίαν Μηνιάτη⁹, «ἀπόρρητον, ἄγνωστον, ἀπε-
ρίγραπτον, κεκλεισμένον καὶ ἀνεξερεύνητον» κατὰ τὸν Μακά-
ριον Καλογερά¹⁰ τὸν Πάτριον¹⁰. Μόνον μὲ τὸ μυ-
στήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος δύναται νὰ συγκριθῇ. Κατὰ τὸν αὐτὸν
Μακάριον τὸν ἐκ Πάτμου, «αὐτοῦ θαμβώνεται ὁ νοῦς καὶ χάνει
τοὺς λογαριασμοὺς του»¹¹. Διὰ τοῦτο μόνον εἰς τοὺς πιστοὺς
εἶναι κατανοητὸν καὶ προσιτόν.

«Τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας εἰς
τοὺς ἄσεβεῖς καὶ αἰρετικοὺς δίδει τὴν ἄσβεστον ἐκείνην
κάμνον τῆς αἰωνίου κολάσεως, εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς καὶ
εὐσεβεῖς γίνεται λαμπὰς πυρὸς φωτίζουσα καὶ ὀδηγοῦσα
αὐτοὺς εἰς τὰ κρεῖττονα»¹².

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 85 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-4 τεύχους.

8. Εὐγενίου Βουλγάρεως, Θεολογικόν, ἐκδ. ἀρχμ. Ἁγα-
θαγγέλου Λοντοπούλου, Ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 607.

9. Ἡλία Μηνιάτη, Διδαχαί, ἐκδ. γ', Ἀνθίμου Μαζαράκη,
Βενετία 1888, σ. 177β, ἐκδ. ιζ' «Φωτὸς», Ἀθήναι 1960 τ. 305. Ἐφεξῆς
παραπέμπομεν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἔκδοσιν κατόπιν ἀπλῆς
κεραίας (/). Πρβλ. καὶ σ. 258β/345 ὅπου χαρακτηρίζεται: «ὠψηλόν»,
«ἀπόκρυφον», «δυσκατανόητον».

10. Μακαρίου (Καλογερά), μν. ε', σ. 302α.

11. Ἔ. δ., σ. 300β.

12. Αὐτόθι.

Ἀπαιτεῖται λοιπὸν πίστις καὶ ταπεινώσις, διὰ νὰ δυνηθῇ τις νὰ ἐννοήσῃ τὰ ἐν τῇ Γραφῇ γεγραμμένα. «Οἱ οὖν ἐξ ἰδίας ὑπερφηφανείας μὴ στέργοντες τὰ παρὰ τῆ θείᾳ γραφῇ πεπραγμένα, ἀλλ' ἐρευνᾶν ἐπιχειροῦντες τὸν τρόπον τῆς θείας σαρκώσεως, τὴν οἰκειάν σωτηρίαν ἐξ ἑαυτῶν ἀποθροῦνται», σημειώνει ὁ σοφὸς μοναχὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος Παχώμιος ὁ Ρουσάνοϛ¹³, ὁ πλέον μορφωμένος Ἑλληγ θεολόγος τῆς ἐποχῆς του, κατὰ τὸν καθηγητὴν Βασίλειον Στεφανίδην¹⁴.

Ἐν πρώτοις μυστήριον εἶναι κατὰ τὸν Μακάριον τὸν ἐκ Πάτμου, «πῶς ὁ ἐνουπόστατος Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἡ λογικὴ ψυχὴ καὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς ἐν συνῆλθον πρόσωπον, ὥστε τὰ τρία νὰ ἦναι ἐν, καὶ τὸ ἐν τρία, οὐκ ἐν συγχύσει τῶν οὐσιῶν, ἀλλ' ἐν μιᾷ ὑποστάσει τῆς θεότητος»¹⁵. «Μὰ πῶς ὁ Θεὸς νὰ ἐγεινεν ἄνθρωπος, ὁ Λόγος σάρκα, ὁ ἄναρχος ἐν ἀρχῇ;» θαυμάζει καὶ ἀπορεῖ ὁ Ἁλίας Μηνιάτης¹⁶.

Ἀπάντησιν εἰς ὅλα αὐτὰ δίδει μόνον ἡ πίστις. Αὐτὴ μᾶς διδάσκει ὅτι ἀληθῶς «ὁ Λόγος Σάρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»¹⁷. Ἀλλὰ «οὔτε ὁ Θεὸς ἐτράπη εἰς ἄνθρωπον οὔτε ὁ ἄνθρωπος εἰς Θεόν· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη μένοντας Θεός· ὁ ἄνθρωπος ἐθεώθη μένοντας ἄνθρωπος· καὶ ἐκεῖνος ὅπου ἦτον τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος ἦτον ἓνας μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός»¹⁸.

Ἄλλο σημεῖον τοῦ μυστηρίου θίγει εἰς τὴν κατὰ τὴν Κυριακὴν πρὸ τῶν Χριστουγέννων ὁμιλίαν τοῦ Ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης:

«Ὁ Ἰησοῦς ἐν οὐρανῷ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ὡς παντοκράτωρ λατρευόμενος, ὁ αὐτὸς ἐπὶ γῆς ὑπὸ τῆς Παρθένου ὡς βρέφος σπαργανούμενος, πανταχοῦ παρὼν ὡς ἀπεριόριστος, ἐν τῷ ἱερῷ ὡς περιοριστὸς ὑπὸ τοῦ Συμεὼν ἐναγκαλιζόμενος, ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἄνω, ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Μητρὸς κάτω· ἄναρχος καὶ ἐν χρόνῳ ἄναρχος ὡς συνάναρχος τῷ ἀνάρχῳ Πατρί, ἐν χρόνῳ ὡς γεννηθεὶς ἐκ

13. Ἐν Ἱ. Ν. Καρμίρη, μν. ἔ., σ. 131, στ. 5-8.

14. Ἀρχιμ. Βασ. Κ. Στεφανίδου, Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἄθῃναι 1948, σ. 707.

15. Μακάριου (Καλογεροῦ), μν. ἔ., σ. 300β.

16. Ἁλίας Μηνιάτης, μν. ἔ., σ. 187α/316.

17. Ἰω. α', 14.

18. Ἁλίας Μηνιάτης, ἔ. ἀ., σ. 187β/317.

μητρός... ἀόρατος καὶ ὁρατός· ἀόρατος ὡς πνεῦμα, ὁρατός ὡς σὰρξ· ἀψηλάφητος καὶ ψηλαφητός, ἀπρόσιτος καὶ προσιτός, ὁ αὐτὸς ὁμοῦ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος»¹⁹.

Ἄλλὰ καὶ ἡ παράδοξος συνταύτισις Μητρός καὶ Παρθένου δὲν ἀποτελεῖ μυστήριον ἄξιον μικροτέρου θαυμασμοῦ.

«Καὶ αὕτη θαύματος ἀξία καὶ ἀκατανόητος, γράφει ὁ Μακάριος ὁ ἐκ Πάτμου, ἐπειδὴ ἀπὸ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη τοιοῦτον παράδοξον τέρας, νὰ εὑρίσκεται εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον... Τοῦτο εἶναι ὡσάν νὰ βλέπης πλάτος στενόν, τὸ μῆκος βραχύ, τὸ ὕψος χαμηλόν, βάθος ὕπτιον, φῶς ἀλαμπές, τὸ ὕδωρ διψῶν, τὸν ἄρτον πεινῶντα καὶ ὅμως ὅλα αὐτὰ τὰ παράδοξα μέσα εἰς τοῦτο τὸ βαθὺ καὶ ἀκατάληπτον θεωροῦνται Μυστήριον. Ἐδῶ βλέπεις τὴν ὄντως σοφίαν, ὡσάν νὰ ἀπορῆ, τὴν ἀνδρείαν νὰ ἀσθενῆ, τὸν Θεὸν νὰ θηλάζῃ· βλέπεις αὐτὸν θηλάζοντα, ὅμως Ἄγγελους ἀναψύχοντα, κλαυθμυρίζοντα, ἀλλ' ἀθλίους παραμυθοῦντα· βλέπεις τὴν ὄντως χαρὰν θλιβομένην, τὸ θάρρος νὰ φοβῆται, τὴν σωτηρίαν νὰ πάσχη, τὴν ζωὴν νὰ ἀποθνήσκῃ· καὶ τὸ μεγαλύτερον, βλέπεις θλίψιν χαροποιοῦσαν, φόβον ὅπου δίδει θάρρος, πάθος ὅπου σώζει ἀπὸ θάνατον καὶ ζωοποιεῖ, ἀσθενεῖαν ὅπου ἐνδυναμώνει... Βλέπεις πῶς θαμβώνεται ὁ νοῦς ἐδῶ, καὶ ὅλος χάνεται, καθὼς καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν πανσέβαστον καὶ ἀκατανόητον ἔνωσιν τῆς Ἄγ. Τριάδος;»²⁰

ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἔτσι ἡ Γέννησις εἶναι γεμάτη ἀπὸ παράδοξα καὶ ἀξιοθαύμαστα. Τὸ μυστήριον ὅμως τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον. Ἡ ὑπαρξίς τῆς ἁμαρτίας εἶχεν καταστήσει τὴν πραγματοποίησίν του ἀνάγκην ἐπιτακτικὴν.

«Ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ἐξήλειπεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ κατ' εἰκόνα, σημειώνει ὁ Ἡλίας Μηνιάτης, ἔπρεπε μὲ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐνωθῆ ὁ Υἱός, ὅπου εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου..., διὰ νὰ ξανατυπώσῃ τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ... Ἐπρεπεν ὁ Υἱός, ὅπου εἶναι Λό-

19. Νικηφόρου Θεοτόκη, ἔ. ἀ., σ. 311α.

20. Μακαρίου (Καλογερά), μν. ἔ., σ. 300β-301α.

γος, νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ λύσῃ τὴν ἀλογίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέπεσεν ὁ ἄνθρωπος, ὅταν διὰ τὴν ἁμαρτίαν «παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»²¹.

Ἡ ἁμαυρωθεῖσα θεία εἰκὼν ἔπρεπε νὰ ἀναλάβῃ τὴν προτέραν τῆς αἴγλην καὶ λαμπρότητα. Τὸ τόσον σοβαρὸν αὐτὸ σημεῖον τοῦ ὅλου ἀνθρωπολογικοῦ προβλήματος, ποῦ τόσον συζητεῖται εἰς τὰς ἡμέρας μας, μελετᾶται ἐπισταμένως ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς πνευματικοὺς ἡγέτας τῶν ὑποδοῦλων.

«Ἐδει τὴν συντριβεῖσαν εἰκόνα ὑπὸ τοῦ ἀρχεκάκου ἐχθροῦ ὅπως ἐν ἑαυτῷ προσλαβόμενος ἀναπλάσῃ ὁ πλάστης, ἢ εἰκὼν τοῦ ἀοράτου καὶ ἀνάρχου Πατρός, λέγει Παχώμιος ὁ Ρουσόνοσ. Ἐδει τὸν τοῖς ἀλόγοις ὑποκύψαντα πάθεισιν ὑπὸ τοῦ θείου Λόγου ἀνακληθῆναι καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανελθεῖν εὐγένειαν. Ἐδει τὸν συντρίψαντα ὑπὸ τῆς συντριβείσης εἰκόνας ἀντισυντριβῆναι... Ἐδει τὴν συντριβεῖσαν φύσιν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ὄλην αὐτὴν ἀναλαβεῖν καὶ ἀναπλάσαι ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν ἡτταν ἀνακαλέσασθαι»²². «Καὶ κατὰ τοῦτο ἦνωται ὁ Θεὸς Λόγος τῇ ἀνθρωπότητι ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως, ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ μορφὴν δούλου ἔλαβε»²³. «Τοῦτο δ' ἦν τὸ σάρκα ἀναλαβεῖν, ἵνα διὰ τῆς ἀπατηθείσης καὶ νικηθείσης σαρκὸς αὔθις νικηθῆσεται ὁ ἀπατήσας διὰ τοῦ ὄφεως καὶ κρατήσας τοῦ βασιλείου πλάσματος»²⁴.

Καὶ ὁ Ἡλίας Μηνιάτης συμπληρώνει εἰς πολὺ λαϊκωτέραν γλῶσσαν:

«Ἦτον ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ, ἀποστάτης τοῦ Θεοῦ, υἱὸς τῆς θείας ὀργῆς, δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, αἰχμάλωτος τοῦ Διαβόλου, κληρονόμος τῆς αἰωνίου κολάσεως. Διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲν ἦτο μεσίτης νὰ κάμῃ καταλλαγὴν μὲ τὸν Θεόν· διὰ τὸν ἄνθρωπον ἦτον κλεισμένη ἡ πύλη τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ χαμένη ἢ ἐλπίδα

21. Ἡλίας Μηνιάτης, μν. ξ., σ. 187β/316-317. Πρβλ. Ψ. μγ', 13.

22. Ἐν Ἱ. Ν. Καρμίρη, μν. ξ., σ. 130, στ. 13-18 καὶ σ. 133/134.

23. Ἐ. ἀ., σ. 134, στ. 7-10.

24. Ἐ. ἀ., σ. 129, στ. 23-25.

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ
ΔΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ *

Πάντως, τῆς συζυγικῆς κρίσεως προηγείται συνήθως μία ἐσωτερικὴ «ἀποξένωσις» μεταξύ τῶν συζύγων. Τοῦτο διότι οὗτοι δὲν καταβάλλουν προσπάθειαν ἀμοιβαίας κατανοήσεως. Δὲν φροντίζουν νὰ γνωρίσουν τὸν τρόπον σκέψεως, τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ (ἢ τῆς) συζύγου αὐτῶν, ὥστε νὰ δυνηθῶν νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐνί-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 80 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-4 τεύχους.

τῆς σωτηρίας. Ἐλυπήθη τὸ πλᾶσμα τῶν χειρῶν τοῦ ὁ Θεός, ἐκατέβη προσωπικῶς εἰς τὴν γῆν, ἐσαρκώθη διὰ νὰ σώσῃ τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, ἤγουν διὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, διὰ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὴν πύλην τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διὰ νὰ τὸν φιλιώσῃ μὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, διὰ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Διαβόλου, ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν· «ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»²⁵.

«Τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οικονομίας», ἄγνωστον καὶ ἀπρόσιτον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἦτο ὅμως μέσα εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, ὅπως σώσῃ τὴν πεσοῦσαν ἀνθρωπότητα. Κατὰ τὸν ἐπιφανῆ ἱεροκλήρικα Ἡ λ ί α ν Μ η ν ι ά τ η ν

«πρῶτον ἀπὸ κάθε ἄλλο ἐπρομελετήθη καὶ ἐπρογνώρισθη ἀπὸ τὸν παντέφορον νοῦν τοῦ Θεοῦ. Πρὶν νὰ προορίσῃ ὁ Θεὸς τὴν πλάσιν ἢ τῶν Ἀγγέλων, ἢ τῶν ἀνθρώπων, ἢ τινος ἄλλου κτίσματος ἐπροώρισεν εἰς τὴν αἰδιὸν τοῦ βουλήν, τὴν σάρκωσιν τοῦ θείου Λόγου· ὅθεν ἡ σάρκωσις τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγεται εἰς τὰς θείας γραφάς· «ἀρχὴ τῶν ὁδῶν Κυρίου» καὶ αὐτὸς ὁ σαρκωθείς θεὸς Λόγος «πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως»²⁶.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝ. ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Δ.Θ.

25. Ἡ λ ί α Μ η ν ι ά τ η ν, μν. ε., σ. 188β/317-318. Πρβλ. Λουκᾶ 10', 10.

26. Ἡ λ ί α Μ η ν ι ά τ η ν, Ἔ. ἀ., σ. 185β/314-315. Πρβλ. Παρ. η', 22, Κολ. α', 15.

σχε τὴν ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην καὶ θὰ ἀπετέλει δι' ἀμφοτέρους τοὺς συζύγους σαφῆ ἔκφρασιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ὑφισταμένης συζυγικῆς ἀγάπης καὶ ἀμοιβαιότητος.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν, ὅτι ἡ ὅλη προσπάθεια πρὸς συμφιλίωσιν τῶν συζύγων θεμελιούται κυρίως ἐπὶ τῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν δεδομένων τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Ἐπίσης καὶ οἱ σκοποί, οἱ ὁποῖοι τίθενται εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν φαίνεται νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς σκοποὺς τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν.

Ὡς κύριος σκοπὸς φέρεται ἡ περιφρούρησις τοῦ κοινωνικοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου καὶ ἡ διατήρησις μιᾶς ὁμαλῆς συμβιώσεως τῶν συζύγων. Σκοποὶ δηλαδή, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται εἰς ἓν ἐπίπεδον κοινωνικόν-βιολογικόν, χωρὶς νὰ ἐγγίξουν τὰ θεμέλια τοῦ «μυστηρίου τῆς ἀγάπης».

Δι' ὅλων αὐτῶν δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ὑποτιμήσω τὴν ὅλην ἐργασίαν, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ ὑπογραμμίσω, ὅτι τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὴν ἐπίτευξιν σκοπῶν κοινωνικῶν. Κεντρικὸς αὐτοῦ σκοπὸς εἶναι πάντοτε ἡ ἐνταξίς ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, συνεπῶς καὶ τοῦ συζυγικοῦ αὐτοῦ δεσμοῦ, εἰς τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ γάμος, ὅπως καὶ ὀλόκληρος ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὑπερβαίνει τὴν κατάστασιν τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, μεταβάλλεται ἀπὸ φυσικὸς δεσμὸς εἰς ἱερὸν μυστήριον τῆς ἀγάπης καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Αὐτὸ ἄλλως τε εἶναι καὶ τὸ νόημα τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας τοῦ γάμου, ἡ ὁποία εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὀνομάζεται «στέψις» καὶ καταλήγει εἰς τὴν εὐχὴν: «Ἀνάλαβε τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐν τῇ Βασιλείᾳ σου, ἀσπίλους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεπιβουλεύτους διατηρῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων»³.

Ἡ ἐσχάτη λοιπὸν φροντίς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς κρίσεως τοῦ γάμου δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὴν συμφιλίωσιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπανασύνδεσιν τῶν συζύγων καὶ τοῦ δεσμοῦ αὐτῶν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἄλλὰ τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ εἰς τὰ πλαίσια τῆς δραστηριότητος ἑνὸς συμβουλευτικοῦ σταθμοῦ. Τοῦτο εἶναι πλέον ὑπόθεσις τοῦ σώματος τῆς ἐνορίας, ἡ ὁποία ὡς εὐχαριστιακὴ σύναξις ἀποτελεῖ τὴν πλέον συγκεκριμένην ἔκφρασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

3. Μικρὸ εὐχολόγιον, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήναι 1968, σελ. 111.

ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ Θ. ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Εἶτα ἀπευθυνομένη πρὸς «τοὺς ἀγαπῶντας Σιών», τὴν ἱστορικὴν ἀκρόπολιν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀντιπρόσωπον αὐτῆς «πανηγυρίσατε πάντες», φωνάζει, «μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος» (Παροιμ. θ' 3)⁴². «Χορεύσωμεν καὶ σκιρτήσωμεν τῷ πνεύματι»⁴³. «Ἀγαλλιασώμεθα ἐκδιηγούμενοι τὸ μυστήριον»⁴⁴. «Τὸν ἀστέρα ὁδηγόν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 90 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-4 τεύχους.

42. Δόξα ἀποστ. ἑσπερινοῦ 25 Δεκεμβρίου.

43. Τρ. 2ον, α' καν., ἡ' ᾠδῆς 23 Δεκεμβρίου.

44. Κεκραγ. τρ. ἑσπ. 1ον 25 Δεκεμβρίου.

Εἶναι ὅμως ἡ ἐνορία ἕτοιμη νὰ ἀνχλάβῃ μίαν τοιαύτην ἀποστολήν; Οἱ ὑπεύθυνοι ποιμένες τῆς ἐνορίας καὶ ὁλόκληρον τὸ σῶμα αὐτῆς ἐκλαμβάνει τὸ «μυστήριον τῆς ἀγάπης» ὡς «μέγα μυστήριον εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν» καὶ προσαρμόζει τὴν ποιμαντικὴν αὐτῆς πρᾶξιν πρὸς τὴν κεντρικὴν αὐτὴν τοποθέτησιν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου;

«Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐρωτήματα βασικά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν σοβαρῶς.

Ἐναντιβόλως, οἱ «συμβουλευτικοὶ σταθμοί», περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος, ἀποτελοῦν ἓν βῆμα εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς κρίσεως τοῦ γάμου. Ὅμως ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ συνεχισθῇ καὶ πέραν τῶν «συμβουλευτικῶν σταθμῶν», μὲ σταθερὰν κατεύθυνσιν τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον τῆς ἐνορίας.

Τοῦτο διότι μόνον ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἰσέρχεται συνειδητῶς εἰς τὸν ἱερὸν αὐτὸν χῶρον καὶ μετέχῃ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν ὁλόκληρον τὸν ἑαυτόν του, ὁλόκληρον τὴν ζωὴν του, καὶ τὸν συζυγικὸν αὐτοῦ δεσμόν, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται αἶνος καὶ δοξολογία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

προβαλλόμενοι ἴδωμεν ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός»⁴⁵. Φῶς τοῖς ἐν σκότει, προεῖπε τὸν Σωτῆρα ὁ Εὐαγγελικὸς ἢ 5ος Εὐαγγελιστῆς προφήτης (Ἡσαΐου θ' 2. Ματθ. δ' 16). «Ὁ λαὸς λοιπὸν, ὁ ἐν σκότει ἰδέτω λάμπαν τὸ φῶς»⁴⁶.

Ἡ Ὑμνογραφία ἀπευθύνει τὰς προτροπὰς οὐ μόνον εἰς λαοὺς χριστιανικοὺς ὡς ἄνω, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ Ἔθνη, ἀδιαφοροῦσα πρὸς τὰ πολιτεύματα αὐτῶν. Βασιλεῖαι πάσης τῆς γῆς ἄς ψάλλωσι χαίρουσαι, πατρίαὶ Ἐθνῶν ἄς ἐκφράσωσι ζωηρῶς τὴν χαρὰν των, ὁ Χριστὸς γεννᾶται⁴⁷ «αἶνον καὶ δόξαν» ἄς ἄσσουν αὐτῷ⁴⁸.

«Πεσόντες προσεκύνησαν» λατρευτικῶς τὸ θεῖον βρέφος, ἀποδίδοντες βασιλικὰς τιμὰς αὐτῷ οἱ Μάγοι (Ματθ. β' 11). Ἡ Ὑμνογραφία ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Μάγων βλέπει νὰ πράττωσιν ὁμοίως οἱ κρατοῦντες πάσης γῆς, οὗς ἀντεπροσώπευον, ὡς ἀπαρχὴ τῶν Ἐθνῶν»⁴⁹.

Ὁ Χριστὸς εἶναι Εὐεργέτης τῶν Ἐθνῶν. Εἶχον βυθισθῆ εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀκολασίαν (Ρωμ. α' 23-32). Ὁ Χριστὸς ἔσωσεν αὐτά. «Ψῆλά, λοιπὸν τὰ χέρια, χειροκροτεῖτε (εἰς ἔνδειξιν ὑπερβαλλούσης χαρᾶς), ψάλλετε μεγαλοφώνως ἄσματα εὐχαριστήρια, εὐχαριστοῦντες τὸν γεννηθέντα Χριστόν»⁵⁰.

Ἡ Ὑμνογραφία ἀσκεῖ ὅλην τὴν πειθῶν, ἵνα πείσῃ Ἔθνη καὶ λαοὺς εἰς λατρείαν τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν ὅμως παρακούσουν ἢ τὸ χειρότερον ἐπαναστατήσουν καὶ διαρρήξουν τοὺς πρὸς αὐτὸν δεσμοὺς (Ψαλμ. β' 1-5), θὰ ἠττηθῶσι, θὰ κονιορτοποιηθῶσι καὶ ἢ κόνις αὐτῶν θὰ διασκορπισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τελείως θὰ ἐξαφανισθῶσι⁵¹. Ἡ Ὑμνογραφία ἐνταῦθα ἐκτὸς τοῦ β' ψαλ. ἐμπνέεται καὶ ἀπὸ τὸ Ἡσαΐου ἡ' 9,10 καὶ τῶν Προδρομικῶν (Ματθ. γ' 10-12, Λουκᾶ γ' 9).

Καὶ οἱ Προπάτορες. Ἡ Ὑμνογραφία, ποιητικῆ ἀδείᾳ, ἀπευθύνεται καὶ εἰς τοὺς Προπάτορας. Ἡ διὰ

45. Ἀποστ. 2ον ἐσπ. 20 Δεκεμβρίου.

Κάθ. α', στιχολ. Ὁρθρου 25 Δεκεμβρίου.

46. Τρ. 2ον, Σ' φῶδῆς καν. 24 Δεκεμβρίου.

47. Τρ. 1ον, β' καν., Θ' φῶδῆς 24 Δεκεμβρίου.

48. Τρ. ἀποστ. 2ον Ἑσπερινοῦ 22 Δεκεμβρίου.

49. Τρ. 3ον, α' καν., δ' φῶδῆς, Οἶκος 25 Δεκεμβρίου.

50. Τρ. 2ον, Ἰαμβ. καν. δ' φῶδῆς 25 Δεκεμβρίου.

51. Αἶνων 22 Δεκεμβρίου τρ. 4ον.

Αἶνων 20 Δεκεμβρίου τρ. 3ον.

Τρ. 2ον, β' καν., ζ' φῶδῆς 23 Δεκεμβρίου.

τοῦ Χριστοῦ σωτηρία προορίζεται εἰς πάντας τοὺς ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Εἰς Προσεόρτια Τριώδια Ἀνθολογίου Κρυπτοφέρης, μὴ περιληφθέντα εἰς τὰ ἐν χρήσει Μηναῖα, φαλλόμενα μετὰ τὰ ἐξαποστειλάρια, περιέχονται ὕμνοι, εἰς οὓς ἀπαντῶσιν αἱ ἐξῆς ἀποστροφαὶ εἰς Ἀδὰμ καὶ Εὐαν, οἵτινες διὰ τῆς παρακοῆς των ἔγιναν πρωταῖτιοι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ: Ἄδὰμ σὺν τῇ Εὐᾷ εὐφράνθητι, ὁ Χριστὸς τίκτεται ἐν Βηθλεέμ»⁵²; Ἀδὰμ ἀγάλλου νῦν, ὁ γὰρ δεύτερος ἐκ τῆς Παρθένου τίκτεται καὶ ἀναπλάττει σε. Εὐᾷ σὺν τούτῳ εὐφράνθητι»⁵³. Ἡ χαρὰ αὕτη τῶν προπατόρων ἡμῶν πρέπει νὰ γίνῃ κοινὴ ὅλων τῶν λαῶν. «Λαοὶ ἀγαλλιᾶσθε», προτρέπει ὁ Ὑμνος, «Ὁ χιτῶν τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ (Γενεσ. γ' 21) ρήγνυται Χριστοῦ τεχθέντος»⁵⁴.

Εἰς τὸ ἐν χρήσει μηναῖον Δεκεμβρίου περιέχονται ἀποστροφαὶ μόνον εἰς Ἐδέμ.

Αὕτη εἶχε κλεισθῆ. Ἄνοιχθητι λοιπόν», φωνάζει, ἀποδίδων εἰς αὐτὴν αἴσθησιν, ὁ Ὑμνος, κατὰ προσωποποίησιν, «βλέπουσα Χριστὸν... τικτόμενον»⁵⁵. Ἄδὲμ εὐτρεπίσθητι», προτρέπει ἕτερος ὕμνος, «ἢ Ἐφραθᾶ (Βηθλεέμ) ἤδη ἠτοίμασαι καὶ ἀναμῆνει τὴν γέννησιν τοῦ Κτίστου»⁵⁶.

Διὰ τὴν παρακοὴν τῶν πρωτοπλάστων, ὁ Θεὸς ἐξεδιώξεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ Παραδείσου καὶ ἀπέκλεισεν εἰς αὐτοὺς τὴν Εἴσοδον (Γεν. γ' 23-24). Ἡ Ὑμνογραφία λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔκλεισε τὴν πύλην τῆς Ἐδέμ. Ἡ πύλη τῆς Ἐδέμ παρέμενε κλειστὴ μέχρι τῆς σταυρικῆς θυσίας. ἌἩ τοῦ Ληστοῦ μετάνοια» ὅμως «τὸν Παράδεισον ἠνέφξε» «καὶ πρῶτος Παραδείσου πύλας ἀνοίξας εἰσῆλθεν» διδάσκει ἡ Ὑμνογραφία, στηριζομένη εἰς τὸ Λουκᾶ κγ' 43, «Βαλὸν ὁ ληστῆς κλεῖδα τὸ μνήστητί μου»⁵⁷. Κατὰ πρόληψιν ὅμως ἡ Ὑμνογραφία θεωρεῖ τὴν πύλην τῆς Ἐδέμ ἤδη ἀνοικεῖσαν, διὰ τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος ἐνσαρκώσεως καὶ φωνάζει «ἢ Πύλη τῆς Ἐδέμ ἠνοίγη. Ἀδὰμ χόρευε». Ἄλλ' ἐν τῷ Ἀδὰμ «πάντες ἡμαρτον» (Ρωμ. ε' 12), ἄρα μετὰ τοῦ Ἀδὰμ δεόν νὰ χορευέω-

52. Τρ. 2ον, θ' φδῆς Τριωδίου καν. Ὁρθ. 21 Δεκεμβρίου.

53. Τρ. 3ον, δ' φδ. Τριωδίου καν. Ὁρθ. 21 Δεκεμβρίου.

53. Τρ. 2ον η' φδ. Τριωδίου καν. Ὁρθ. 21 Δεκεμβρίου.

55. Τρ. 3ον, α' καν., ε' φδ. 20 Δεκεμβρίου.

56. Τρ. Καὶ νῦν β' καν. 20 Δεκεμβρίου.

57. Τρ. 2ον, ιδ' ἀντιφώνου ἀκολουθίας τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, Ἐξαπ/ριον, Μηνολόγιον καὶ στίχοι εἰς τὴν σταύρωσιν. Ὑπακοὴ α' ἤχου.

μεν πάντες, διότι «ὁ πλαστουργὸς Θεὸς ἡμῶν ἐκὼν πεπλαστούργηται»⁵⁸.

Ἡ ρίζα Ἰεσσαί, ἡ δρόσος Γεδεών, ὁ ἀχειρότμητος λίθος Δανιήλ. Τὰ τρία ταῦτα ἀποτελοῦσιν θαυμάσια ἐπιχειρήματα τῆς Ὑμνογραφίας. Διὰ τὸ ἀ' ἀναγράφεται ἐν Ἡσαίου ια' 1 «καὶ ἐξελεύσεται ῥάβδος (= βλαστὸς) ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί (πατὴρ τοῦ Δαβίδ) καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται». «Ῥάβδος καὶ ἄνθος» καὶ κατὰ τὸν Ἡσαίαν καὶ τὴν Ὑμνογραφίαν ἀλληγορεῖται ὁ Χριστὸς καὶ ἡ παγκόσμιος πνευματικὴ κοσμοκρατορία καὶ βασιλεία αὐτοῦ. Ἡ ῥάβδος εἶναι σύμβολον τοῦ σκῆπτρου τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ ποιμαντορίας αὐτοῦ, ὅστις θὰ κυριαρχήσῃ πάντων τῶν Ἐθνῶν (Ψαλ. β' 9, Ἰεζεκ. ιθ' 12). Ἄνθος λέγεται ὁ Μεσσίας Χριστὸς, κατὰ τοὺς Πατέρας, διότι προσλαβὼν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, αὐτὴ ἀνεξωφορονήθη, ἐκαινοποιήθη, ἀπέβαλε τὸν ρύπον τῆς ἁμαρτίας καὶ εὐωδίασε⁵⁹. Ὁ λόγος δὲ δι' ὃν ὁ Μεσσίας παρίσταται προερχόμενος οὐχὶ ἐκ τοῦ Δαβίδ, ὅστις εἶχε λάβει σχετικὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. ρλα' 11), ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἰεσσαί, ὅστις ἦτο πατὴρ αὐτοῦ (Α' Βασ. ιζ' 12, Β' Βασ. κγ' 1) εἶναι νὰ δηλωθῇ ἡ ἐκ τῆς θηλείας γραμμῆς τοῦ οἴκου Δαβίδ προέλευσις τοῦ Μεσσίου δηλ. ἐκ τῆς Μαρίας, «ἐξ ἧς τὸ ἄνθος προῆλθε Χριστὸς», ὅπως ρητῶς διασαφεῖται ὑπὸ τῆς Ὑμνογραφίας⁶⁰ καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἄρρενος γραμμῆς. Ἄλλως καὶ ἡ Παρθένος Μαρία, κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν, προήρχετο «ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί καὶ ἐξ ὀσφύος τοῦ Δαβίδ», ὡς δηλοῦται εἰς πλεῖστα τροπάρια 7, 8, 10, 11 Σεπτεμβρίου καὶ 21 Νοεμβρίου, κατὰ τὰς ἐορτὰς τ.ἔ. γενεθλίων καὶ Εἰσοδίων αὐτῆς, ἐξ ὧν παραπέμπομεν εἰς τινὰ⁶¹.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

58. 1ον τρ. αἰνων 21 Δεκεμβρίου.

59. Εἰρμὸς α' καν. δ' ᾠδῆς 25 Δεκεμβρίου.

60. Κεκραγ. 1ον ἔσπ. Κυρ. Προπατόρων 11 Δεκεμβρίου.

61. Προεόρτιον ἀπολυτ. 7 Σεπτεμβρίου.

Λιτῆς τρ. 1ον 8 Σεπτεμβρίου.

Ἄπόστ. τρ. 3ον 8 Σεπτεμβρίου.

Ἄπόστ. τρ. 2ον ἔσπ. 10 Σεπτεμβρίου.

Κάθισμα μεσώδιον 11 Σεπτεμβρίου.

Τρ. 1ον β' καν. δ' ᾠδ. 21 Νοεμβρίου.

Τρ. 2ον, β' καν. η' ᾠδῆς 21 Νοεμβρίου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

Ἡ συνάντησις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβούλων—ἀπερχομένων καὶ νεοδιορισθέντων — ὀλοκλήρου τῆς μητροπολιτικῆς περιφέρειας εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τῆς Ὁσίας Ζένης Νικαίας ὑπῆρξεν ἄκρως συγκινητικὴ καὶ λίαν ἀποδοτικὴ. Κατ' αὐτὴν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ὠμίλησε πρὸς τοὺς ὑπερδιακοσίους Συνεργάτας τῶν ἱερῶν Ναῶν μὲ τὸν γνωστὸν ἐνθουσιασμόν, πλήρη ἀπὸ αἰσθήματα πατρικῆς ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ὑπεγράμμισε μεταξύ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ ἱεροῦ σας Ναοῦ νὰ τίθενται ὑπ' ὄψιν ὅλων τῶν Συνεργατῶν — Ἐπιτρόπων καὶ Ἐφημερίων—, καὶ νὰ ἐπιλύωνται μὲ ἡρεμίαν, καλωσύνην καὶ ἀγάπην.

Μὴ λησμονεῖτε ὅτι ὁ Ἱερεὺς ἔχει μίαν εἰδικὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν κλήσιν. Σεῖς οἱ λαϊκοὶ ὀφείτετε σεβασμὸν πρὸς τοὺς Ἱερεῖς. Ἄν διαπιστώσητε ὅτι ἡ συνεργασία σας μὲ τὸν Ἱερέα εἶναι δυσχερής, τοῦτο δὲν εἶναι ὑπόθεσις οὔτε τοῦ καφερείου, οὔτε τῆς οἰκογενείας σας, οὔτε τῶν φίλων σας. Εἶναι ὑπόθεσις προσευχῆς καὶ τὸ πολὺ πολὺ καταφυγῆς εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν καὶ τὰ ὄργανά της. Βοηθήσατε τὸν Ἱερέα μὲ τὴν ἀγάπην σας, ἀλλὰ ποτὲ μὴ παίρνετε τὸ σουβλί νὰ ματώσετε καὶ νὰ τρυπήσετε τὴν ἱερατικὴν του ὑπόληψιν.

—Μὴ κάμνετε ποτὲ εἰς τὰς Ἐκκλησίας σας δαπάνας χωρὶς λόγον. Ἄν ἔχετε μίαν οικονομικὴν εὐχέρειαν, φυλάξτε τὰ χρήματα. Θὰ χρειασθῆ κάποτε νὰ τὰ χρησιμοποιήσετε διὰ κάποιον μεγάλο ἔργον. Δὲν πρέπει νὰ γίνεταί τίποτε εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν χωρὶς προηγουμένην ἔγκρισιν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως καὶ χωρὶς τὴν γνώσιν τοῦ οἰκείου Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάσχεσις τῆς δραστηριότητος καὶ πρωτοβουλίας σας, ἀλλὰ προφύλαξις ἀπὸ τυχὸν λάθη καὶ διασφάλισις τοῦ ἱεροῦ χρήματος.

—Ἡ ἀρμοδιότης σας περιορίζεται εἰς τὰ οἰκονομικὰ θέματα,

εις τὴν εὐτασίαν τοῦ Ἰ. Ναοῦ καὶ εἰς θέματα προγραμματισμοῦ ἔργων.
Ἄλλὰ δὲν ἐπεκτείνεται εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα, εἰς τὴν θείαν Λατρείαν.
« Ἐκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη ».

Ὅπως ἡ κάθε οἰκογένεια ἔχει τὰ μυστικά της, ἔτσι καὶ ἡ Ἐνορία ἔχει τὰ ἰδικά της. Ὅταν συζητῆτε εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἰ. Ναοῦ διὰ τὴν συμπεριφορὰν π.χ. τοῦ Ψάλτου ἢ τοῦ Νεωκόρου, ἢ δι' ἄλλα θέματα τῆς Ἐνορίας, νὰ μὴ τὰ μεταφέρετε ποτὲ ἔξω ἀπὸ τὸ Γραφεῖον. Σεβασθῆτε τὴν θέσιν σας, τὴν τιμὴν σας, τὴν ἀξιοπρέπειάν σας.

Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἰ. Μητροπόλεως πρέπει νὰ εἶναι σεβασταί.
Ἄν ὑπάρχη εἰδικὴ περίπτωσις εἰς τὴν Ἐνορίαν σας τροποποιήσεως κάποιας ἐντολῆς, ἀναφέρετέ την εἰς τὴν Ἰ. Μητρόπολιν.

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ τονίσω καὶ ἓν ἀκόμη σημαντικὸν σημείον.

Σπανίως οἱ Ἐπίτροποι, οἱ Νεωκόροι καὶ οἱ Ψάλται, κατὰ τὸ « μετὰ φόβου Θεοῦ... » κοινωνοῦν, μετὰ προηγουμένην ἐξομολόγησιν. Ἄλλοίμονον ἂν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας δὲν κοινωνοῦμε τακτικὰ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Δὲν θὰ μᾶς σώσουν τὰ ἔργα μόνον, ὅσον ὠραῖα καὶ μεγάλα καὶ ἂν εἶναι.

Σᾶς παρακαλῶ ἐπίσης νὰ δίδετε παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ καλὸν παράδειγμα. Ἡ οἰκογένειά σας νὰ ἐκκλησιάζεται, νὰ διαβάζη θρησκευτικὰ βιβλία, νὰ ζῆ χριστιανικὴν ζωὴν. Ὁ κόσμος ζητεῖ καλὸ παράδειγμα, θέλει ἀνθρώπους ὀλοφώτεινους.

Θερμὴ παράκλησις μου εἶναι νὰ δημιουργήσετε Ἐνοριακὰ Πνευματικὰ Κέντρα, τὰ ὁποῖα θὰ μαζεύουν τὰ παιδιά μας ἀπὸ τοὺς δρόμους καὶ ἀπὸ τὸ κακόν, ποὺ τὰ παραμονεύει. Νὰ μὴ μοῦ κάμετε θρόνον ποτέ, ἂν πρόκειται διὰ τὸν θρόνον νὰ μὴ γίνῃ, ἢ νὰ κλείσῃ τὸ ὑπάρχον Πνευματικὸν Κέντρον. Δῶστε στὰ παιδιά τὴν χαρὰν μὲ ἓνα παιγνίδι, ἓνα γλυκό, μίαν ἐκδρομὴν, ἓνα καλὸ βιβλίον. Ἄν δὲν προσέξωμε τὸ πνευματικὸν ἔργον καὶ τὰ παιδιά μας, κάποτε αἱ Ἐκκλησίαι θὰ κλείσουν καὶ τὰ λαμπιόνια θὰ φωτίζουν τὶς ἀδειανὰς καρέκλες. Ψηλότερα ἀπὸ τὶς ὀμορφιὰς τοῦ Ἰ. Ναοῦ εἶναι οἱ καρδιές

τῶν ἀνθρώπων. Σᾶς παρακαλῶ, λοιπόν, νὰ δίδετε προτεραιότητα εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον τῆς Ἐνορίας.

Ἀδελφοί μου,

Εἶμαι εὐτυχής, διότι ἔχω τέτοιους ἀνθρώπους κοντά μου μὲ τόσον ὑψωμένην τὴν σκέψιν καὶ τὸ φρόνημα. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπετελέσατε οἱ παλαιότεροι καὶ διὰ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτελέσητε οἱ νεώτεροι. Δῶστε μου τὸ χέρι σας. Αὐτὸ τὸ σφίξιμο τῶν χειρῶν μας συμβολίζει τὸ σφίξιμο τῶν καρδιῶν μας. Θὰ προχωρήσωμε μαζί ἀγωνιζόμενοι καὶ προσευχόμενοι καὶ θὰ κάμωμε τὴν Μητρόπολιν μας ὑπόδειγμα, ὄχι γιατί ἔχομε πολλές ἱκανότητες, ἀλλὰ γιατί ἔχομε «ἱερὸ πείσμα» νὰ δώσωμε τὸν ἑαυτὸν μας διὰ νὰ δοξασθῇ ὁ Θεός.

Ἄς εἶναι εὐλογημένη ἡ πορεία σας, τὸ σπίτι σας, τὰ χέρια σας, μὲ τὰ ὁποῖα ἐργάζεσθε διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι συνθέτουν τὸ πλήρωμα τῆς Μητροπόλεώς μας.

Ἀδελφοί μου καὶ Συνεργάται μου.

Τὰ χέρια μας καὶ οἱ καρδιές μας ἄς εἶναι γιὰ πάντα ἐνωμένες. Νὰ δώσῃ ὁ Θεός!».

Μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἀπένειμε ἰδιοχείρως τὰ «Διπλώματα εὐγνωμοσύνης» τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς παλαιούς Ἐπιτρόπους.

Ἡ ἐντυπωσιακὴ αὐτὴ συνάντησις ἔκαμε ζωηροτάτην ἐντύπωσιν εἰς ὄλους τοὺς Ἐπιτρόπους, παλαιούς καὶ νέους, ἡ δὲ ἐμπνευσμένη ὁμιλία συνεκίνησε βαθύτατα ὄλους.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὅδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ*

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΩΣ ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

Ἐὰν ἡ ὁποιαδήποτε σύζυγος ἔχη καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τοῦ συζύγου της καὶ τῆς οἰκογενείας της, πολὺ περισσότερον ἐπιβαρύνεται ἡ σύζυγος πρεσβυτέρα. Σ' αὐτὰ τὰ ἐπιπρόσθετα καθήκοντα τῆς πρεσβυτέρας θ' ἀναφεροῦμε δι' ὀλίγων.

Κατ' ἀρχὰς ὀφείλει ἡ πρεσβυτέρα ν' ἀγαπᾷ καὶ βαθιὰ καὶ εἰλικρινὰ τὸν ἱερέα σύζυγό της. Ἀγάπη ὄχι ἐπιπόλαιη, ἀλλὰ ποὺ θὰ εἶναι καρπὸς ἐνὸς ψυχικοῦ συνδέσμου, μιᾶς ἐνώσεως πνευματικῆς, ποὺ θὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὴν ἑνωσί μας μετ' τὸν Χριστόν, «ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς» (Β' Κορ. 5,14). Μόνον ὅταν ἡ ἀγάπη μας πηγάζῃ καὶ ἐνισχύεται καὶ τρέφεται διαρκῶς ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸ κόσμον, ποὺ ἐκαλλιέργησε καὶ ἐμόρφωσε τὸ ἀνακαινιστικὸ πνεῦμα τοῦ αἰωνίου Νυμφαγωγοῦ, τοῦ Χριστοῦ, μένει ἰσχυρὴ καὶ ἀκατάλυτη. Μόνον τότε ἡ φυσικὴ, ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀγάπη γίνεται τελεία, πνευματικὴ, θεία. Γίνεται ἐκείνη ἡ ἀγάπη, γιὰ τὴν ὁποία ὁ θεόπνευστος Ἄπ. Παῦλος γράφει: «Ἐνδύσασθε τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολ. 3,14). «Τίποτε, λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ἂς μὴν εἶναι στὴ γυναῖκα τόσο πολῦτιμον, ὅσον ὁ σύζυγός της» καὶ ὅταν μάλιστα εἶναι ἱερεὺς, ὀλοκληρωτικὴ ἀφοσίωσις καὶ στοργή. Κοντὰ μας νὰ βρῖσκη ἄνεσι, ἀνάπαυσι, γαλήνη. Ἡ καρδιά μας νὰ γίνεται θρόνος, ὅπου ὁ ἱερεὺς μας θὰ μπορῇ ν' ἀκουμπήσῃ ὅλον του τὸ εἶναι μαζὺ μετ' τὴς δωρεῆς του, ἀλλὰ καὶ μ' ὅλον του τὸ βαρὺ φορτίον.

Ἀκόμη ἡ πρεσβυτέρα πρέπει νὰ ὑπακούῃ καὶ νὰ σέβεται τὸν ἱερέα της. Εἶναι λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, ἀγγίζει τὰ ἅγια, «διωρισμένος ὑπὸ Θεοῦ» καὶ «ἅγιος τοῦ Θεοῦ». Ἡ παρουσία του νὰ μᾶς ἐμπνέῃ σεβασμὸν καὶ δέος, σὰν νὰ βλέπουμε τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἡ συμπεριφορὰ μας νὰ εἶναι γεμάτη εὐγένεια, λεπτότητα καὶ καλωσύνη. Προσοχὴ καὶ στὴν προσφώνησι. Ὅχι Γιάννη, Δημήτρη, ἀλλὰ πάτερ Ἰωάννη, πάτερ Δημήτρίε. Πρῶτες θ' ἀσπασθοῦμε τὸ χέρι του, τὸ χέρι ποὺ τελεῖ τὰ μυστήρια, ποὺ ἀγγίζει τὸν ἴδιον τὸ Θεὸν μας, δειχνοντας ἔτσι τὸ παράδειγμα καὶ στοὺς ἄλλους, καὶ μάλιστα στὰ παιδιὰ μας. Γιατὶ δὲν εἶναι ὁ σύζυγός μας ἕνας «μπαμπᾶς» σὰν τοὺς ἄλλους. Εἶναι ὁ πατήρ, ὁ πνευματικὸς πατέρας ὄλων καὶ ἐπομένως καὶ δικός μας. Καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ μας εἶναι δυὸ φορὲς πατέρας. Μιὰ κατὰ σάρκα καὶ μιὰ κατὰ πνεῦμα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 510 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-18 τεύχους.

Ἐπειτα, μιὰ καὶ ἀποτελοῦμε ἓνα σῶμα καὶ μιὰ ψυχὴ μὲ τὸν σύζυγο ἱερέα μας κι ὁ ἓνας ἐπιδραῖ ποικιλοτρόπως στὴν ψυχὴ τοῦ ἄλλου, ὀφείλουμε νὰ βοηθήσουμε καὶ νὰ συνεργασθοῦμε—ὅπου καὶ ὅσο πρέπει φυσικά—καὶ στὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ποὺ κάνει ὁ κάθε χριστιανὸς καὶ μάλιστα ὁ ἱερεύς. Ὑπηρέτης τοῦ οὐρανοῦ καθὼς εἶναι, συνεχῶς ζῆ μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἐργάζεται ἡμέρα καὶ νύχτα γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ, σὰν καλὸς Ποιμὴν, τὰ πρόβατά του στὴν Ἐκκλησία, δέχεται καὶ τοὺς πῶ πολλοὺς πειρασμοὺς, τὰ πῶ πολλὰ βέλη τοῦ πονηροῦ. Καὶ πολλὰς φορές, ἄνθρωπος εἶναι κι αὐτός, σκοντάπτει καὶ πέφτει. Ἡ καλὴ πρεσβυτέρα θὰ βοηθήσῃ καὶ στὸ σημεῖο αὐτό. Μὲ λεπτό κι εὐγενικὸ τρόπο, μὲ καλωσύνη κι ἀγάπη πολλὴ θὰ ὑποδείξῃ ὀρισμένα πράγματα στὸν ἱερέα της. Θὰ τὸν συμβουλέψῃ, ἂν χρειασθῆ, θὰ τὸν προφυλάξῃ ἴσως ἀπὸ ὀλισθήματα. Θὰ τὸν βοηθήσῃ μὲ τὴν δύναμι τῆς συναισθηματικῆς της καρδιάς νὰ πάρῃ μιὰ ἀπόφασι ἢ ν' ἀποβάλλῃ ὀρισμένες συνήθειες, ποὺ δὲν ταιριάζουν μὲ τὴν ἱερότητα τῆς ἀποστολῆς του. Θὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ ὀρισμένες ἐνέργειες, ποὺ ἴσως τὸν ἐκθέσουν καὶ θὰ τὸν μπλέξουν σὲ ὑποθέσεις ποὺ δὲν ἔχει θέσι ὁ ἱερεύς. Πρὸ πάντων ὅμως, θὰ ὀδηγήσωμε τοὺς ἱερεῖς συζύγους μας στὸ ἐξομολογητήριον. Εἶναι φοβερὸ καὶ πολὺ λυπηρὸ νὰ ὑπάρχουν πρεσβύτεροι καὶ πρεσβυτέρες ποὺ δὲν ἐξομολογοῦνται. Μιὰ πρεσβυτέρα ἔλεγε στὸν πνευματικὸ, ὅτι ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε πρεσβυτέρα, ἔπαυσε νὰ ἐξομολογῆται, γιὰτι καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν ἐξομολογοῦνται. Τί τραγικὴ εἰρωνεία, ἀλήθεια, νὰ λέμε καὶ νὰ προτρέπουμε τοὺς ἄλλους νὰ ἐξομολογηθοῦν, τὸν ἑαυτὸν μας ὅμως ὄχι. Νὰ θέλουμε ν' ἀπαλλάξουμε τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἐνῶ τὸν ἑαυτὸν μας τὸν ἀφήνουμε νὰ βυθίζεται σ' αὐτή. Καὶ δὲν ὑπάρχει πῶ ἄσχημο πρᾶγμα ἀπὸ τὸ νὰ διδάσκῃ κανεὶς στοὺς ἄλλους αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος καταπατεῖ.

Ἀσφαλῶς θὰ εἶναι γνωστὸ σ' ὅλους μας αὐτὸ ποὺ λέγεται γιὰ ἓναν παππᾶ, ὅτι κάποτε εἶπε στὴν ἐκκλησία πὼς πρέπει νὰ δίνουμε τὸν ἓνα χιτῶνα, ὅταν ἔχουμε δύο. Ἡ καημένη ἢ πρεσβυτέρα τοῦ ἔσπευσε, πρώτη αὐτή, νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ ἀνδρός της, καὶ δίνει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο του ράσα. Σὰν γύρισε ὅμως ὁ παπᾶς κι ἔμαθε τὰ καθέκαστα, τῆς λέγει: «Αὐτὰ ποὺ εἶπα στὸ κήρυγμα, ἦταν γιὰ τοὺς ἄλλους κι ὄχι γιὰ μᾶς!» Ἔτσι ἔγινε δάσκαλος ποὺ δίδασκε καὶ νόμο δὲν κρατοῦσε. Κι ὅμως ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος λέγει: «Πὼς ἄλλοις ἀγιάζεις ὁ ἐναγής;... Καθαρθῆναι πρῶτον ὀφείλεις καὶ οὕτω καθᾶραι» (Περὶ Ἱερωσύνης λόγοι).

Ἀντιλαμβάνεσθε, λοιπόν, τὴν εὐθύνη ποὺ ἔχουμε καὶ στὸ σημεῖο αὐτό. Ἀνάγκη τὰ ἱερατικὰ ἀνδρόγυνα νὰ ἐξομολογοῦνται καὶ μάλιστα τακτικὰ μαζὶ μὲ ὅλα τὰ παιδιὰ τους. Νὰ ἔχουν τὸν οἶ-

κογενειακό τους πνευματικό ιατρό. Ἐμεῖς θὰ συμβάλλουμε καὶ σ' αὐτό. Καλοῦμεθα νὰ γίνουμε ἢ σύμβουλος του, ὡς ἓνα σημεῖο φυσικά, γιὰτὶ ὁ μέγας σύμβουλος καὶ τῶν δυό μας εἶναι ὁ Χριστός. Κι ὅλα αὐτὰ μὲ πολλή προσοχὴ καὶ προσευχὴ καὶ δέος. Νὰ σκεπτόμεθα ὅτι εἴμαστε σύζυγοι ἱερουργῶν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καὶ οἱ τυχόν δικές των παρεκτροπές καὶ τὰ τυχόν σφάλματά των εἶναι καὶ δικὰ μας σφάλματα. Κύριο μέλημά μας καὶ προσπάθειά μας καὶ θερμὴ δέησί μας πρὸς Κύριον θὰ εἶναι, νὰ αὐξάνη συνεχῶς ἡ ἀγιότης τοῦ ἱερέως μας καὶ ἡ δική μας.

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος λέγει, ὅτι «τίποτε νὰ μὴν πράττεται ἀνάξιον τῆς δωρεᾶς αὐτῆς καὶ τοῦ δωρήσαντος αὐτὴν Θεοῦ» (Περὶ Ἱερῶν. λόγ. Γ', 12). Τὰ σφάλματα τοῦ ἱερέως, ὅσο μικρὰ κι ἂν εἶναι, φαίνονται μεγάλα στὰ μάτια τῶν Χριστιανῶν. «Κἂν ἐν τοῖς μικροτάτοις σφαλῶσι, μεγάλα τὰ μικρὰ τοῖς ἄλλοις φαίνονται», «οὐ γὰρ τῷ τοῦ γεγονότος μεγέθει, ἀλλὰ τῇ τοῦ διαμαρτόντος ἀξίᾳ τὴν ἁμαρτίαν μετροῦσιν ἅπαντες» καὶ «ὅσῳ μείζονος ἠξιώθησαν τιμῆς, τοσούτῳ καὶ μείζονα δώσουσι δίκην» (Χρυσόστομος περὶ Ἱερῶν. λόγ. Γ' 14).

Ἡ πρεσβυτέρα εἶναι συνυπεύθυνος δι' ὅλα ὅσα κάμνει ὁ ἱερεὺς. Τὸ φοβερὸ εἶναι, ὅτι πολλὲς φορές ὄχι μόνο δὲν βοηθεῖ εἰς τὸν καταρτισμὸ καὶ ἀγιασμὸ τοῦ ἱερέως της, ἀλλὰ ἀντιθέτως γίνεται ἀφορμὴ καὶ αἰτία μὲ τὸν δύστροπο χαρακτήρα της, μὲ τίς ἄστοχες καὶ ἀπρεπεῖς ἐνέργειές της νὰ σκανδαλίζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ν' ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Γίνεται ἐμπόδιο εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ ὁ ἱερεὺς τὰ καθήκοντά του καὶ ἀνατρέπει τὸ θεῖον ἔργο του.

Τότε, σκεφθῆκαμε ποιά θὰ εἶναι ἡ ἀπολογία μας ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματος; Ἄς μᾶς φυλάξῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ ἓνα τέτοιο κατάντημα....

Ἄλλοτε πάλι κουρασμένος ὁ ἱερεὺς σύζυγός μας ἀπὸ τὸ βάρος τῶν πολλῶν ἐυθυνῶν του καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ προβλήματα, ποὺ ἀντιμετωπίζει συνεχῶς, ἔρχεται κοντὰ μας καὶ νιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ μᾶς ἀνακοινώσῃ ὄρισμένα πράγματα, ὄρισμένες δυσκολίες του —φυσικὰ ἐντελῶς ἀνώνυμα— νὰ ζητήσῃ τὴν συμβουλὴν μας, τὴ γνώμη μας καὶ τὴν βοήθειά μας. Μᾶς κάνει ἔτσι κοινωνοὺς καὶ συμμετόχους στὸ μέγαλο του ἔργο. Πόσο πρέπει καὶ τότε νὰ εἴμαστε προσεκτικέες. Γιὰτὶ ἡ γνώμη μας θὰ τὸν ἐπηρεάσῃ καὶ θὰ συντελέσῃ, ὥστε νὰ παρῶν μιὰ ἀπόφασιν, νὰ δοθῇ μιὰ λύσιν.

Ἄλλοίμονο ἂν ὄλα αὐτά, ποῦ θὰ συζητήσουμε σὲ μιὰ ὥρα ψυχικῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν ἱερέα σύζυγό μας, τὴν ἄλλη μέρα σπεύσουμε νὰ τὰ ἀνακοινώσουμε στὴ φίλη μας ἢ τὴν γειτόνισσά μας. Πρέπει νὰ ἔχουμε τὴν δύναμι τῆς ἐχεμυθείας καὶ νὰ εἶμαστε προικισμένες μὲ πολλή σύνεσι. Νὰ εἶμαστε πρόσωπα τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης. Οὔτε πάλι θὰ ζητοῦμε νὰ μαθαίνουμε τὰ μυστικά τοῦ συζύγου μας, διότι δὲν εἶναι ἀπλῶς σύζυγός μας, εἶναι καὶ ἱερεὺς, λειτουργὸς Θεοῦ, πατέρας ὄλων τῶν Χριστιανῶν, καὶ θὰ τοῦ ἐμπιστευθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀτομικὰ των σοβαρὰ ζητήματα καὶ προβλήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς δὲν μᾶς πέφτει λόγος.

Ἐποχρέωσί μας ἐπίσης εἶναι νὰ φροντίζουμε καὶ γιὰ τὴν ἀξιόπρεπῆ ἐμφάνισι καὶ τὴν καθαριότητα τοῦ ἱερέως. Εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ ὑπηρέτης τοῦ οὐρανοῦ. Συναναστρέφεται τὸν Θεὸ καὶ τοὺς Ἀγγέλους. Ἡ ἐσωτερικὴ του ἀρμονία, τάξις καὶ ἀγιότητα πρέπει νὰ ἀντανακλοῦν καὶ νὰ ἀκτινοβολοῦν καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς του ἐμφανίσεως. Ἡ ἐσωτερικὴ καθαρότης τῆς ψυχῆς πρέπει νὰ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴν καθαριότητα τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων. Τοῦτο εἶναι καθαρῶς μέλημα τῆς πρεσβυτέρας. Λεκιασμένοι γιακάδες, καὶ καλυμμαύγια, ράσα ἀπεριποίητα, λερωμένα κι ἀσιδέρωτα, προδίδουν τὸν βαθμὸ τῆς νοικοκυρωσύνης μας. Ὁ λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ λάμπη ἀπὸ καθαριότητα. Μπαίνει στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τελεῖ τὰ μυστήρια. Τὰ ἱερά του ἐπίσης ἄμφια νὰ εἶναι ὀλοκάθαρα. Συμβολίζουν ἄλλως τε τὸ ἔνδυμα τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ τὶς ἀπαστράπτουσες δωρεὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ δι' αὐτὰ ἀσφαλῶς θὰ μεριμνήσῃ ἡ πρεσβυτέρα.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι τοῦ ἱερέως μας θὰ φροντίσουμε καὶ θὰ μεριμνήσουμε καὶ γιὰ τὴν καθαριότητα καὶ εὐπρέπεια τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ. Μαζὶ μὲ τὸν πρεσβύτερο εἶναι καὶ ἡ πρεσβυτέρα ὑπεύθυνος γιὰ τὶς ἀράχνες, τὶς σκόνες, τὰ λερωμένα καλύμματα, ποῦ τυχὸν ὑπάρχουν στὸν Ναό, καὶ γενικῶς γιὰ κάθε ἀκαταστασία. Ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ εἶναι κατὰ πάντα καθαρὸς καὶ εὐπρεπὴς καὶ πρέπει νὰ μεριμνοῦμε γι' αὐτὸν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι φροντίζουμε γιὰ τὸ σπίτι μας. «Κύριε, ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου», λέγει ὁ Δαβίδ.

(Συνεχίζεται)

ΜΑΡΙΑ ΜΠΟΥΝΕΛΗ-ΤΥΜΠΑ

ΜΙΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΚΤΗΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΝΗ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

Ἡ μονὴ τῶν Ἁγ. Πάντων Τριταίας¹ τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν, παρ' ὅλον ὅτι ἔχει μεγάλο ἐνδιαφέρον, μέχρι πρὸ ὀλίγου παρέμενε ἄγνωστη στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Ὅταν πρὶν ἀπὸ μερικὸς μῆνες ἐπισκέφθηκα τὴ μονὴ καὶ ζήτησα πληροφορίες γιὰ τυχὸν χειρόγραφα ἢ ἔγγραφα, ὁ κατὰ πάντα πρόθυμος ἱερομόναχος Σάββας Δημητρόπουλος μοῦ ἄνοιξε ἕνα ἀπόμερο καὶ σκοτεινὸ κελλί πὺ δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ἀποθήκη, εὐτυχῶς ὄχι ὑγρή. Ἔτσι βρέθηκα ἐμπρὸς σὲ ἕνα κιβώτιο μὲ παλαιὰ ἱερά ἄμφια καὶ ἅγια λείψανα, ἕνα ράφι μὲ πολλὰ βιβλία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 32 ἦσαν χειρόγραφα, καὶ ἕνα δέμα μὲ 126 ἔγγραφα. Τότε ἄρχισα τὸ ἔργο τοῦ καθαρισμοῦ, τῆς καταγραφῆς καὶ τῆς μελέτης, καὶ ἔτσι ἔρχομαι τώρα καὶ παρουσιάζω σὰν προοίμιο στὴν ἔκδοσι τοῦ καταλόγου τῶν ἐγγράφων καὶ τῶν χειρογράφων τὴ διαθήκη τοῦ κτήτορα τῆς μονῆς ἱερομόναχου Νεκταρίου, τοῦ ὁποῖου τὸ κελλί ἦταν αὐτὴ ἡ ἀνήλιαγη ἀποθήκη πὺ βρέθησαν τόσα ἐνδιαφέροντα πράγματα καὶ πὺ τόσο εἶχε παραμεληθῆ.

Ἡ διαθήκη αὐτὴ εἶναι τοῦ τύπου «Μοναστηριακὴ Κτητορικὴ Διαθήκη»² καὶ ἐγράφηκε ἀπὸ τὸν κτήτορα ἱερομόναχο Νεκτάριο τὸ 1748, 2 ἢ 3 χρόνια πρὶν πεθάνῃ. Ὁ ζῆλος μὲ τὸν ὁποῖο ἐργάστηκε καὶ συγκρότησε τὴ μονή, ἡ ζωὴ του γενικὰ καὶ οἱ ἠθικὲς συμβουλὲς πὺ δίνει στοὺς συναδέλφους του φανερόνουν ἕναν ἄνθρωπο εὐσεβῆ, μὲ βαθειὰ πίστι καὶ ἀκριβῆ γνώσι τοῦ μοναχικοῦ σταδίου. Συγκεκριμένα γεγονότα γιὰ τὴ ζωὴ του δὲν ἔχομε πολλά, γραπτὰ τοῦλάχιστον³. Ἀπ' ὅσα μπόρεσα νὰ ξεχωρίσω ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἐγγράφων καὶ τῶν χειρογράφων βλέπομε ὅτι ἤδη νέος φορεῖ τὸν μοναχικὸ χιτῶνα, γίνεται ἱερομόναχος καὶ μονάζει στὰ μικρὰ μοναστήρια Ταξιάρχης Μιχαήλ, Ἁγ. Ἀντώνιος καὶ Ἁγ. Ἰωάννης Εὐαγγελιστῆς, πὺ ἦσαν

1. Γιὰ τὰ κτηματικὰ τῆς μονῆς βλ. Κ. Ν. Τριανταφύλλου, Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῶν Πατρῶν, Πάτριαι 1959, λ. Ἁγιοὶ Πάντες Τριταίας, σσ 22α-24β.

2. Πρβλ. Κωνσταντίνου Α. Μανάφη, Μοναστηριακὰ Τυπικὰ — Διαθήκαι, ἐν Ἀθήναις 1970, σ. 172.

3. Ὁ Πατρινὸς συμβολαιογράφος Χρ. Παναγόπουλος στηριζόμενος μόνον σὲ προφορικὰ παραδόσεις τῆς περιοχῆς ἔχει ἐκδόσει τὴν «Ἱστορία τοῦ πανοσιωτάτου Νεκταρίου κτήτορος τῆς μονῆς τῶν Ἁγίων Πάντων», Πάτριαι 1926, σσ. 20.

στις δυτικές πλαγιές του Ἐρυμάνθου. Ἀνάμεσα στους συναδέλφους του ξεχωρίζει καὶ συγκεντρώνει καὶ ἄλλους μοναχοὺς καὶ ἀσκητὲς καὶ κτίζει μετὰ ἀπὸ ἀρκετὲς δυσκολίες τὸ 1730 τὴ μονὴ τῆς Εὐαγγελιστρίας ἢ τῶν Ἁγ. Πάντων, καθὼς ἐπεκράτησε ἀπὸ πολὺ νωρὶς νὰ λέγεται. Ὁ Νεκτάριος ἐργάστηκε γιὰ τὴ μονή, ἐξηῆρε πόρους, τὴν ἀνέπτυξε καὶ τὴν κατέστησε ὀνομαστὴ καὶ σεβαστὴ σὲ ὅλη τὴ περιοχὴ τῶν Πατρῶν. Ἀπὸ τὰ χειρόγραφα βλέπομε ὅτι «κατ' ἐπιταγήν» του ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος ἀντιγράφει τὶς Μοναχικὲς διηγήσεις καὶ τοὺς νομοκάνονες «Μαλαξὸ» καὶ «πάνυ ὠφέλιμον»⁴. Τὸ 1739 ταξιδεύει μαζί μὲ ἄλλους προσκυνητὲς στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ μᾶς ἀφίνει ἕνα ἰδιόγραφο σύντομο χρονικὸ τοῦ ταξιδιοῦ αὐτοῦ, ποὺ βρίσκεται τώρα σὲ ἱερατικὸ δίπτυχο στὴ μονὴ Ὁμπλοῦ⁵ καὶ ποὺ συγχρόνως ἔδωσα γιὰ δημοσίευσιν στὸ περιοδικὸ «Ὁ Ἐρανιστής». Ἐπιστρέφοντας προτείνει τὴν ἴδρυσιν σχολείου στὴν περιοχὴ τῆς μονῆς καὶ σ' αὐτὸ βρίσκει συμπαραστάτες δύο σιναῖτες ἱερομονάχους, τὸν Διονύσιο καὶ τὸν Ἀγάπιο ποὺ ἀναφέραμε. Ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος μάλιστα προσέφερε καὶ 1000 γρόσια γιὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἰδέας αὐτῆς. Ὁ θάνατος ὅμως τοῦ Νεκταρίου ἀποκόπτει κάθε ἐνέργεια, γιὰτὶ οἱ ἐπόμενοι ἡγούμενοι δὲν μπόρεσαν νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο του.

Ἡ διαθήκη εὑρίσκεται σὲ αὐτοτελὲς τεῦχος ἀπὸ ἕξι συρραμμένα φύλλα (0,165X0,215) ἀπὸ βαθθὸ καστανὸ χαρτὶ μὲ πολλὰς κηλίδες, ἀπ' ὅπου ἔχει ἀντιγραφὴ καὶ στὸν κώδικα τῆς μονῆς. Αὐτὸ στάλθηκε στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ ἐπιβεβαιώθηκε γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν γραφομένων ἀπὸ τὸν τότε πατριάρχη Κύριλλο Ε' καὶ τὴ Σύνοδο. Ἀρχίζει μὲ μιὰ κοινὴ εἰσαγωγὴ ἀναφέροντας τὴν ἀνάγκη νὰ συμβουλευθῆ τοὺς συναδέλφους του καὶ νὰ καθορίσῃ τὸ δρόμο ποὺ θὰ πάρῃ ἢ μονή, ἀνάγκη, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ πλησίασμα τοῦ θανάτου. Οἱ συμβουλὲς καὶ οἱ διατάξεις καλύπτουν γενικὰ ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ μοναχικοῦ

4. Γιὰ τὴν κατηγορία τῶν νομικῶν αὐτῶν χειρογράφων ἰδὲ τὴν μελέτη τοῦ Σπ. Ν. Τρωιάνου, Νομοκάνων «πάνυ ὠφέλιμον καὶ πλουσιώτατον» Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου, τόμ. ΚΓ' (1968) σ. 38-53, 97-118, 162-176 καὶ ΚΔ' (1969) σ. 35-55.

5. Μονὴ κοντὰ στὴν Πάτρα καὶ στὰ πρῶτα ὑψώματα τοῦ Παναχαϊκοῦ. Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς μονῆς αὐτῆς βλ. Στεφ. Ν. Θωμοπούλου, Ἡ ἱερὰ μονὴ Ὁμπλοῦ, ἐν Πάτραις 1903, Κ. Ν. Τριανταφύλλου, λ. Ὁμπλός, σσ 444β-449β καὶ Λ. Πολίτη, Ἡ μονὴ τοῦ Ὁμπλοῦ κοντὰ στὴν Πάτρα, Πελοποννησιακὰ Α' σσ. 238-252.

βίου, καὶ εἶναι ἀπλές, τεκμηριωμένες καὶ βγαλμένες ἀπὸ μιὰ ζωὴ καὶ μιὰ ψυχὴ γεμάτη πίστι στὴ μοναστικὴ ἰδέα⁶.

(Συνεχίζεται)

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ ΤΣΕΛΙΚΑΣ

6. Ὁ πατριάρχης Σεραφεὶμ Α' σὲ σιγίλλιό του, (Μάϊος 1733) ποῦ εὑρίσκεται στὴ μονή, ἀνακηρύσσοντάς την σταυροπήγιο ἀναφέρει γι' αὐτὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα:

(στ. 11-19).

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Παλαιῶν Πατρῶν, εἰς τοποθεσίαν καλουμένην Σέλιτζαν ἐφθασε πρὸ χρόνων ἤδη τινῶν Θεοῦ εὐδοκοῦντος συντελεσθῆναι καὶ συναπαρτισθῆναι ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον τιμώμενον ἐπ' ὄνοματι τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Εὐαγγελιστρίας μετὰ καὶ ἄλλων τριῶν μονηδρίων κειμένων ἐκεῖ που πλησίον τοῦ μὲν τῶν Ταξιάρχων, τοῦ λεγομένου Ὁλονοῦ, τοῦ δὲ τοῦ Ἁγ. Ἀτωνίου, τοῦ ἐπιλεγομένου Ρίκαβα. [καὶ β τὸ Ἁλποχόρι]. Ὁ γὰρ εὐλαβέστατος ἐν μοναχοῖς κύρ Νεκτάριος τῷ θεῷ ἔρωτι τρωθεὶς, καὶ πάντων τῶν ἐγκοσμίων ἀποταγὴν τελείαν ποιησάμενος ὑπῆλθε μὲν τὸν ζυγὸν τοῦ Κυρίου, τὸν μοναδικόν, καὶ ἀσκητικόν ἀσπασάμενος βίον, γινόμενος δὲ κατὰ τὴν ρηθεῖσαν τοποθεσίαν καὶ εὐρὼν αὐτὴν τῇ ἰδίᾳ προθέσει τῆς ἀσκήσεως, καὶ τῆς ἡσυχαστικῆς τῷ Θεῷ προσεδρεύσεως, καὶ ἀπὸ τοῦ κόσμου φυγὴν προσφυὰ καὶ κατάλληλον, κάκεισε μένειν, νυκτεριναῖς τε καὶ ἡμεριναῖς προσευχαῖς καὶ δεήσεσι διὰ βίου προσκαρτερεῖν ἀρετισάμενος, ἀνήγειρεν ἐκ βάρθρων καὶ θεμελίον πρότερον μὲν τῶν ρηθέντων δύο μονηδρία, εἶτα δὲ καὶ τὴν ρηθεῖσαν τῆς Εὐαγγελιστρίας μονήν, συγκαλεσάμενος καὶ συναθροίσας ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλους ἱκανοὺς μοναχοὺς κατὰ μίμησιν αὐτοῦ ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἀραμένους ἐπ' ὧμων, καὶ πρὸς τὴν ὑψηλὴν τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν συνακολουθοῦντας καὶ συστρατευομένους αὐτῷ, καὶ Θεῷ μόνῳ προσανέχοντας. Ἐπεὶ δὲ συνετελέσθη αὐτῷ θεῖα συνάρσει τὸ σεπτὸν τοῦτο, καὶ ἱερὸν τῶν ψυχῶν γυμναστήριον, προνοησάμενος ἐμφρόνως ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν συνασκουμένων αὐτῷ πατέρων καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀσφαλείας, καὶ συντηρήσεως τῆς ἱερᾶς μονῆς ταύτης καὶ τῆς ἀνενοχλήτου, καὶ ἀταράχου διαγωγῆς αὐτῶν τε τῶν ἤδη ἐνασκουμένων καὶ τῶν ἐπιγενησομένων, ἔγνων ἀφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον εἶναι κατοχυρῶσαι αὐτὴν διὰ τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΘΕΟΛΟΓΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ Δ. Θ.

(1876 - 1938)

Ο ΑΠ' ΑΜΒΩΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*

«Βεβαίως ἡ Ὁρθόδ. Ἀντιπροσωπεία δὲν ἐπαναπαύεται εἰς τὰ ἴδια φέρουσα ἀνά χεῖρας τὸ ἐπίσημον ἔγγραφο τῆς Ἐνώσεως τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν διότι τοιοῦτόν τι δὲν ἦτο ὁ ἄμεσος σκοπὸς τοῦ Παγγρηστιανικοῦ Συνεδρίου περὶ πίστεως καὶ διοικήσεως...».

«Σκοπὸς τοῦ Συνεδρίου ἦτο νὰ τεθῆ μία βάσις, νὰ γνωρισθοῦν καλύτερα αἱ διαφοροὶ Ἐκκλησίαι μεταξὺ των, νὰ γνωρίσωσι καλῶς τὰ κύρια σημεῖα, εἰς ἃ συναντῶνται καὶ διαφωνοῦσι. Τὸ τοιοῦτον κατωρθώθη τελείως ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ· κατωρθώθη ἐν σπουδαιότατον διὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἀντιπροσώπων· ἤρθησαν δηλ. ὅλαι αἱ παρεξηγήσεις...».

«Πλὴν τοῦ εὐνοϊκοῦ τούτου ἀποτελέσματος διὰ τοῦ Παγγρηστιανικοῦ Συνεδρίου αἱ σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὰς ἀγίας Ἐκκλησίας τῆς ὑψηλίου ἐγίναν πολλῶ στενώτεροι καὶ ἀδελφικώτεροι...».

«...Ἐπίσης ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀδελφικὴ ὑπόδειξις ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας, ὅτι αἱ προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ ἐργασθῶσι, οὐ μόνον ἵνα παρουσιάσωσιν μίαν ἐνιαίαν διδασκαλίαν κατὰ τὸ προσεχὲς Παγγρηστιανικὸν Συνέδριον, ἀλλὰ νὰ παύσῃ τοῦ λοιποῦ πᾶσα προπαγανδιστικὴ τάσις...».

«Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως κατώρθωσεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι λίαν συγκινητικὸν καὶ τιμητικὸν δι' αὐτήν, εἶναι ἡ ἐπίσημος Ἀντιπροσωπεία τῶν Παλαιοκαθολικῶν... ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνεδρία, τῇ ζητηθείσῃ ὑπ' αὐτῆς, ἐδήλωσεν ἐπίσημως εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους, ὅτι ἀποδέχεται τελείως τὰς Ὁρθοδόξους ἀρχάς...».

«Δὲν παραλείπω νὰ ἀναφέρω ὅτι ἐδόθη ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀντιπροσωπειάν καὶ ἐκ μέρους τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἧς ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἐπὶ τοῦ Ἡμερολογίου, παρουσιάσθη ἐπίσημως μόνον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀντιπροσωπειάν καὶ ἀνέγνωσεν ἐπισταμένως τὸ σχέδιον τοῦ καθηγητοῦ Αἰγινήτου, ἀφωρῶν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Ἡμερολογίου...».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 53 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Διερευνήσαντες ἀνωτέρω μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας τὰ περὶ τοῦ βίου, τῆς δράσεως καὶ τῆς προσωπικότητος ἐν γένει τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιμανδρίτου Θεολόγου Κ. Παρασκευαΐδου, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς ἀξιολόγου συγγραφικῆς δραστηριότητος αὐτοῦ, ἠθελήσαμεν νὰ ἀνασύρωμεν ἐκ τῆς λήθης τὴν ἀποκεκρυμμένην εἰκόνα τούτου καὶ νὰ ἐπιχύσωμεν ἐπὶ ταύτης, ὅσον ἠδυνάμεθα, φῶς, ἔχοντες τὴν ἐπίγνωσιν τῶν ἀτελειῶν τῆς, ἐάν ποτε ἤθελεν τεθῆ πρὸ τοῦ διαυγαστάτου κατόπτρου αὐτῆς ταύτης τῆς ἀπωλεσθείσης «αὐτοβιογραφίας του» καὶ ἐλεγχθῆ.

Εὐκρινῶς πάντως διεκρίναμεν ἐπὶ ταύτης τὰ ἀναμφίροστα τοῦ ἀπεικονιζομένου χαρακτηριστικά, τῆς ὀλοκληρωμένης καὶ ὑγιοῦς πνευματικῆς προσωπικότητος, τοῦ ἀξίου καὶ ἀκοιμήτου ποιμένου, τοῦ ἀκαμάτου Ἀποστόλου τῆς ἀγάπης, τοῦ ἀνιδιοτελοῦς καὶ μὴ συμπνιγέντος ὑπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ πλοῦτου πνευματικοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ ἀγνοῦ Ἑλληνοσ πατριώτου ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ μελιρρήτου καὶ ἀειρόου ἀπ' ἄμβωνος ἐκκλησιαστικοῦ ρήτορος καὶ τοῦ βαθέος τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστήμης μύστου καὶ τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας θεράποντος.

Ἰκανοποίησιν τέλος δι' ἡμᾶς θὰ ἀπετέλει, ἐὰν τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν τοῦ ἀνδρὸς εἰκόνα, ἄλλοι κρείττονες ἡμῶν συμπληρώσουν καὶ ἀναβιβάσουν εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων τοῦ αἰῶνος μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- † Θεολόγου Κ. Παρασκευαΐδου: «Ἡ ὁμιλία», ἐν Ἀθήναις 1926.
- Τοῦ αὐτοῦ: «Πρακτικαὶ ὁδηγίαι καὶ ὑποθήκαι διὰ τὸν κήρυκα τοῦ θεοῦ λόγου», ἐν Ἀθήναις 1926.
- Τοῦ αὐτοῦ: «Ἡ Βασίλισσα τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Βίβλῳ γυναικείου κόσμου», ἐν Ἀθήναις 1926.
- Τοῦ αὐτοῦ: «Πραγματεία περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ θεσμοῦ τῆς νηστείας, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δ' αἰῶνος», ἐν Ἀθήναις 1926.
- Τοῦ αὐτοῦ: «Ἀπαντα τὰ ἀνέκδοτα κατάλοιπα ἔργα (Βλ. Παναγ. Δ. Σακελλαρίου: Ἀρχ. Θεολ. Κ. Παρασκευαΐδης δ.Θ. σελ. 52, 53, 54).
- Τοῦ αὐτοῦ: «Τὸ κήρυγμα περὶ μετανοίας τοῦ Προφήτου

Ἰερεμίου», ἐν «Θεολογία» τόμ. ΣΤ' (1928), σελ. 310-325.

Τοῦ αὐτοῦ: «Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ τὸ κήρυγμα», ἐν «Θεολογία», τόμ. Ζ' (1929) σελ. 61-69, 152-162, 225-240 336-344.

Τοῦ αὐτοῦ: «Κήρυγμα, χρόνος καὶ τόπος κηρύγματος, περιεχόμενον καὶ γλῶσσα», Βλ. «Περίληψις τῶν Πρακτικῶν τοῦ ἐν Παρισίοις Συνεδρίου τῶν κληρικῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θουατείρων». Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ περιοδ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», σ. 11-13, 21-22. Θεσσαλονίκη 1929.

Τοῦ αὐτοῦ: Ἀτομικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ προσωπικοῦ του ἀρχιεπίου «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», τόμ. ΙΕ' (1938), ἀριθμ. φύλ. 9 (5 Μαρτίου) σελ. 69-70.

Ἐν ἀρίστω ἐπὶ τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ ἐπετηρίδι τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Μακαριωτάτου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Ἐπεμελήθη καὶ ἐξέδωκε Γρηγόριος Χ. Παπαμιχαήλ, τακτικὸς Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν», σ. 298-317. Ἐν Ἀθήναις 1931.

Βασιλείου Ἀτέση, Μητροπολίτου πρώην Λήμνου: «Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον». Τόμος Β'. Ἐν Ἀθήναις 1953.

Ἰωάννου Καρμίρη: «Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός». Ἀθήναι 1966.

Γερασίμου Κονιδάρη: «Ἡ ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς». Ἐν Ἀθήναις 1969.

Καινή Κτίσις: (1928-1932) ἀριθ. φύλ. 148, σ. 3, 152, σ. 3, 153, σ. 4, 5, 6 καὶ 154, σ. 3.

Ἱερὸς Σύνοδος: τόμοι ΙΖ'-ΙΗ' (1913-1915) σ. 11-13.

Πρόδος: Σαμιακὴ ἐφημερὶς (1908, 1909).

Νέοι Δρόμοι: Μηνιαῖον περιοδικὸν τῶν Ἀθηνῶν. Τόμ. 1938, ἀριθ. φύλ. 4, Ἀπρίλιος.

Κρίσεις-πληροφορίαι παρὰ γνωστῶν του προσώπων.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Θεολόγος

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

256. Εἰς τὰ εἰρηνικὰ τῆς ἀκολουθίας τῶν μνήστρων ὑπάρχουν δύο αἰτήσεις σχεδὸν ὅμοιαι. Πρέπει νὰ λέγωνται καὶ αἱ δύο; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ν.Ν.).

Πράγματι, στὴν ἀκολουθία τῶν μνήστρων ἔχομε δύο αἰτήσεις, πού ζητοῦν τὸ ἴδιο πράγμα, μὲ τίς ἴδιες ἀκόμη λέξεις. Εἶναι ἡ «Ἵπὲρ τοῦ φυλαχθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμοιοῖα καὶ βεβαίᾳ πίστει» καὶ ἡ ἀμέσως ἐπομένη «Ἵπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμοιοῖα καὶ βεβαίᾳ πίστει». Ἡ διαφορὰ των συνίσταται στὸ ρῆμα «φυλαχθῆναι» καὶ «εὐλογηθῆναι». Κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι ἀκριβῶς αἱ ἴδιαι. Ἄλλὰ ἀκόμη καὶ ἡ διαφορὰ στὰ ρήματα εἶναι φαινομενικῆ. Ἡ διατήρησις τῆς ἀμοιβαίας πίστεως καὶ ὁμοιοῖας τῶν μνηστευμένων καὶ στίς δύο περιπτώσεις θὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς «εὐλογίας» τοῦ Θεοῦ. Τὸ πρῶτο ρῆμα φαίνεται, ὅτι εἶναι τὸ καταλληλότερο στὴν περίπτωσι. Τὸ «εὐλογεῖν» δὲν χρησιμοποιεῖται συνήθως μὲ παρομοία ἔννοια στὴν θεία λατρεία. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο μᾶς γεννᾷ ὠρισμένες ὑπόνοιες ὡς πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὀρθῆς παραδόσεως τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου στὰ παράλληλα τῶν εἰρηνικῶν τῶν ἄλλων ἀκολουθιῶν τοῦ λειτουργικοῦ μας τύπου δὲν ἔχομε κάτι παρόμοιο, δύο δηλαδὴ αἰτήσεις πού νὰ διαφέρουν μόνον ὡς πρὸς μία λέξι, γεννᾶται εὐλόγως τὸ ἐρώτημα, μήπως τυχόν τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ αἰτήματα αὐτὰ εἶναι προσθήκη μεταγενεστέρα, πού προσῆλθε ἢ ἀπὸ ἀναδίπλωσι τοῦ προηγουμένου ἢ ἀπὸ κακὴ ἀντιγραφή ἄλλου αἰτήματος, πού ἤρχιζε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἀρχίζει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ αἰτήματα.

Τὴν θέσι αὕτη ἐνισχύει καὶ ἡ ἀναδρομὴ στὴν παράδοσι τῶν χειρογράφων. Σὲ κανένα ἀπὸ τὰ σαράντα περίπου χειρόγραφα ὅλων τῶν ἐποχῶν πού περιέχουν τὰ εἰρηνικὰ τῶν μνήστρων, πού δημοσιεύει ὁ Δ.μ.η.τ.ρ.ι.ε.ύ.σ.κ.η.στὰ «Εὐχολογία» του (Κίεβον 1901) καὶ εἰς σχεδὸν ἰσάριθμα χειρόγραφα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, πού χρησιμοποιεῖ ὁ καθηγητῆς Π. Τρεμπέλας στὴν κριτικὴ ἔκδοσι τῶν ἀκολουθιῶν τῶν μνήστρων καὶ τοῦ γάμου στὸ «Μικρὸν Εὐχολογίον» του, δὲν ὑπάρχει ἡ διπλῆ αὕτη αἴτησις. Σὲ πολλὰ παραλείπεται τὸ «Ἵπὲρ τοῦ φυλαχθῆναι...» καὶ ὑπάρχει μόνον τὸ «Ἵπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμοιοῖα καὶ βεβαίᾳ πίστει». Ἄλλα παρουσιάζουν μεγάλη ποικι-

λία. Ὑπάρχει ὅμως σὲ πολλὰ αἴτημα, πού ἀρχίζει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἀρχίζει τὸ δεύτερο τοῦ ἐντύπου καὶ δὲν ὑπάρχει στὰ ἔντυπα Εὐχολογία μας. Ἡ αἴτησις αὐτὴ φέρεται στὰ χειρόγραφα σὲ διάφορες παραλλαγές: «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὰ μνήστρα ταῦτα τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (κώδικες Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 661, S724, M. Λαύρας Θ 91), ἢ ἡ ἀπλουστερά «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὰ μνήστρα ταῦτα» (Ἀθηνῶν 1090), ἢ «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὴν μνηστείαν ταύτην» (Ἀθηνῶν 64), ἢ «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὰ μνήστρα εἰς ἑνωσιν συζυγίας» (Ἀθηνῶν 573), ἢ μὲ ἄλλο περιεχόμενο «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ» καὶ «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς (αὐτῶν ἢ αὐτοῖς) εἰσόδους καὶ ἐξόδους».

Ἀντιθέτως, ἡ διπλῆ αἴτησις ἀπαντᾷ σὲ ὅλα τὰ ἔντυπα, τοῦλάχιστον σὲ ὅσα μπόρεσα νὰ ἰδῶ. Προφανῶς προέρχεται ἀπὸ σφάλμα, ἀντιγραφικὸ ἢ τυπογραφικόν, τῆς πρώτης ἢ μιᾶς ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐκδόσεις τῶν Εὐχολογιῶν, στὴν ὁποία ἐστηρίχθησαν οἱ μεταγενέστερες. Ἴσως τὸ σφάλμα νὰ ὑπῆρχε καὶ στὸ χειρόγραφο πού ἐβασίσθη ἡ ἐκδοσις αὐτὴ, ἴσως ὅμως καὶ νὰ ὀφείλεται καὶ στοὺς ἐκδότας. Εἶναι ἐξ ἄλλου γνωστὸ, ὅτι οἱ ἐκδόσεις τῶν Εὐχολογιῶν ἀντιγράφουν ἢ μία τὴν ἄλλη χωρὶς κριτικὴ ἐπιστάσια πού ἐξήγει καὶ τὴν ὁμοιότητα ἐν πολλοῖς καὶ τὴν ταυτότητα τῶν ἐπὶ μέρους ἀκολουθιῶν πού περιέχουν, πρᾶγμα πού δὲν παρατηρεῖται στὰ χειρόγραφα. Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι στὴν θέσι τοῦ σημερινοῦ αἰτήματος «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ βεβαίᾳ πίστει» θὰ ὑπῆρχε ἕνα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω εἰρηνικά, πού ἀρχίζουν καθ' ὅμοιο τρόπο.

Τὸ σφάλμα δὲν ἔμεινε ἀπαρατήρητο. Ἀπόπειρες διορθώσεως τοῦ γνωρίζομε δύο: Πρῶτον, στὴν ἐκδοσι τοῦ Ἀγιασματορίου πού ἔγινε στὴν Βενετία τὸ 1869, τὰ δύο ὅμοια αἰτήματα συνεχωνεύθησαν σὲ ἕνα: «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς καὶ φυλαχθῆναι ἐν ὁμονοίᾳ καὶ βεβαίᾳ πίστει». Δεύτερον, στὴν ἐκδοσι τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου τοῦ Μ. Σαλιβέρου ἐν Ἀθήναις 1927 (ἐπιμελεία ἱερέως Ν. Παπαδοπούλου) τὸ πρῶτον αἴτημα γίνεται «Ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ βεβαίᾳ πίστει» καὶ τὰ δύο τελευταῖα αἰτήματα συμπύσσονται σὲ ἕνα: «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς ἐν ἀμέμπτῳ βιοτῇ καὶ πολιτείᾳ». Σὲ ὑποσημείωσι παρατίθεται ἡ αἴτησις τοῦ κώδικος τῆς Μ. Λαύρας Θ 91, «Ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοῖς εἰσόδους καὶ ἐξόδους».

Παρόμοια ὅμως σφάλματα ὑπάρχουν καὶ ἄλλα στὰ λειτουργικά μας βιβλία, πού ἀπὸ κακῶς ἐννοουμένη προσήλωσι στὴν παράδοσι, πού ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὶς πρῶτες ἔντυπες ἐκδόσεις, διακωνίζονται μέχρι σήμερον. Φ.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ

Ἡ Ἀγία Γραφή περιέχει τὴν κρηπίδα τῆς Ποιμαντικῆς. Εἶναι τὸ ἀθάνατο ταμεῖο ὄλων τῶν μεγάλων διδαγμάτων, ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν κατάρτιση τοῦ ποιμένου. Ἔτσι, ἐκτὸς καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μελετήματά του, ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ χρησιμοποιῇ καθημερινὰ τὴ Βίβλο, μὲ τὴ σχετικὴ ὀρθόδοξο ἐρμηνεία τῆς, γιὰ νὰ ἀντλή τὸ ποιμαντικὸ «δέον», γιὰ νὰ φωτίζεται καὶ νὰ στηρίζεται στὴν ἀποστολὴ του σὰν κληρικοῦ.

Εἴτε ἄμεσα εἴτε ἔμμεσα, ἡ Γραφή τοῦ παρέχει ἐξοχα παραδείγματα καὶ ἀσφαλεῖς νοθεσίεις γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ ἔργου του στὸν μυστικὸν Ἀμπελῶνα, τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐνὸς ἔργου ποὺ χρειάζεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλὴ ἀνθρώπινη προαίρεση, τὸν θεῖο φωτισμό. Καὶ ποὺ ἀλλοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Γραφή, πηγάζει τόσο ἄφθονα καὶ τόσο καθαρά αὐτὸς ὁ φωτισμός;

Στὴ Γραφή βρίσκουμε τὶς θεῖες ἀλήθειες κάτω ἀπὸ δύο μορφὰς λόγου: τὴν ἱστορίαν καὶ τὴ διδασκαλίαν. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ποὺ ποίμαναν τὸν περιούσιον λαόν, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, προβάλλει τὶς διαφορὰς ὄψεις τῆς ποιμαντικῆς δεοντολογίας. Τὸ ἴδιο συμβαίνει, ἀλλὰ μὲ τελειότητα καὶ πληρότητα, στὴν Καινὴ Διαθήκη, καθὼς μελετοῦμε τὸν βίον τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων του, τοῦ ἀρχιεπίσκοπος Χριστοῦ καὶ τῶν κορυφαίων ποιμένων τῆς ἀρχαϊκῆς Ἐκκλησίας. Πόσα καὶ πόσα διδάγματα πολύτιμα ἔχουμε νὰ πάρουμε ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ — ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις — τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων!

Κάθε περικοπὴ, κάθε χωρίο, κάθε φράση ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ὑλικὸ τῆς Βίβλου ἔχει ἓνα ζωοποιὸ μήνυμα γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιμένου. Δίνει ἓνα πρότυπο γιὰ μίμηση, γιὰ ἀντιγραφὴ στὴ ζωὴ τοῦ ποιμένου. Ὁ Χριστὸς ἢ ὁ Παῦλος ἢ ὁ Πέτρος ἢ ὁ Ἰωάννης ἔπραξαν ἔτσι σ' ἐκείνη τὴν περίστασι. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ κάνουμε καὶ ἐμεῖς, ἂν βρεθοῦμε σὲ ἀνάλογες συνθήκες.

Ἀλλὰ ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ἀρνητικὰ παραδείγματα, ἐπικδομητικὰ μὲ τὸν δικὸν τους τρόπο· ποὺ μᾶς ἐπισημαίνουν κινδύνους πτώσεως· ποὺ μᾶς ἀποτρέπουν ἀπὸ σκολιοὺς δρόμους, ὅπως ἡ φιλοῦλια τοῦ Δαυὶδ, ἡ ἀχαριστία τοῦ Ἰούδα, τὸ ὀλισθηρὸ φρόνημα τοῦ Δημᾶ.

Ἀπὸ παντοῦ λοιπὸν ἡ Γραφή ἀσφαλίζει, τονώνει καὶ κινεῖ τὸν φωτεινὸν ἱερατικὸν ζῆλον.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ διδασκτικὰ τῆς τμήματα, πόσος ὁ φωτι-

σμός για τους οικονόμους της θείας Χάριτος, τους κληρικούς! Ίδίως οί σχετικοί λόγοι του Παύλου, όπως οί συμβουλές του στους πρεσβυτέρους της Ἐφέσου ἢ οί θεόπνευστες συστάσεις του μέσα στις Ποιμαντικές καί τις ἄλλες Ἐπιστολές του. Καί, πάνω ἀπό ὅλα, οί Παραβολές καί τὰ ἄλλα μέρη της διδασκαλίας του ἰδίου του Κυρίου, μέ διάδημά τους καί στέφανο τήν ἐπί του Ὅρους Ὁμιλία. Καί τί νά προσθέση κανεῖς γιά τις ποιμαντικές ἀποχρώσεις του λόγου τῶν Προφητῶν, τῶν μεγάλων αὐτῶν πνευματικῶν ὁδηγῶν του Ἰσραήλ, πού οί καρδιές καί οί διανοιές τους ἔγιναν τὸ πιό εὐσημο ὄργανο καί ἀπέδωσαν ὅλους τους τόνους του θείου ἐνδιαφέροντος γιά τις ψυχές;

Εἰς τὸν καθένα μελετητὴ της Γραφῆς, τὰ διδάγματά της διαθλῶνται μέσ ἀπὸ τις ἰδιαίτερες συνθήκες της ζωῆς του. Λόγια ἀθάνατης σημασίας γενικῆς, παίρνουν ἓνα ἰδιαίτερο νόημα, προσωπικά ἀνταποκρινόμενο στις ἀνάγκες κάθε ψυχῆς. Ἡ Γραφή μιᾶ γιά ὅλους τους ἀνθρώπους, ἀλλά καί προσωπικά στὸν καθένα. Ἔτσι, ἔχει καί ἰδιαίτερη ἀπήχηση στις ψυχές τῶν ποιμένων. Τους φωτίζει τὸ ἔργο τους, τους προτρέπει εὐστοχα σ' αὐτό, ὡς πρὸς ὅλες τις ὀψεις του.

Τὴν ὑποδομὴ λοιπὸν της Ποιμαντικῆς πρέπει νά τὴν παραδεχθοῦμε βιβλική. Καί ἐδῶ, ὅπως καί σὲ ὅλους τους κλάδους της ἱερῆς ἐπιστήμης, βάση καί πηγὴ εἶναι ἡ Γραφή, ὅπως τὴν ἐρμηνεύει καί τὴ βιώνει ἡ ἀμόμητη Παράδοση της Ἐκκλησίας, — Παράδοση πράξεως καί διδασκαλίας —. Μιὰ ἀληθινὴ Ὁρθόδοξος Ποιμαντικὴ δὲν θά μπορούσε νά στηριχθῆ πουθενά ἄλλοῦ, νά ἀφορμηθῆ ἀπὸ καμμιά ἄλλη προϋπόθεση.

Ἀνήκουμα, σάν μέλη της Ὁρθοδοξίας, στὴν πιό βιβλικὴ Ἐκκλησία, ὅπως τονίσθηκε ἀπὸ μεγάλους θεολόγους τῶν καιρῶν μας. Ὅλη ἡ ζωὴ της Ἐκκλησίας μας εἶναι ποτισμένη καί κινεῖται ἀπὸ τὴ Γραφή. Σὲ τίποτε δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὸ πνεῦμα καί τὸ γράμμα του λόγου του Θεοῦ. Ἀκόμη καί οἱ ἐκκλησιαστικὲς μας τέχνες, μέ πρῶτες-πρῶτες τὴν ὑμνωδία καί τὴν εἰκονογραφία, εἶναι ἀπαντάσματα του περιεχομένου καί τῶν μορφῶν της Γραφῆς. Μιὰ βαθειὰ βιωμένη ἐρμηνεῖα της. Μιὰ ἀπόδοση, ὅλο ἔξαρση καί σφρίγος πνευματικὸ, της θεανδρικῆς πραγματικότητος της Γραφῆς.

Εἶναι λοιπὸν κάτι τὸ πνευματικὸ φυσικὸ καί ἐπόμενο, ἡ Ὁρθόδοξος Ποιμαντικὴ νά ἔχη τὴν ἐκπῆγασή της καί τους κυρίους χυμούς της ἀπὸ τὴ Βίβλο. Οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς νά εἶναι «διδασκτοὶ Θεοῦ». Νά δροῦν, νά αἰσθάνωνται, νά διαλογίζωνται μέσ ἀπὸ τὴ Γραφή. Νά τὴν ἔχουν κυριολεκτικὰ «λύχνον τοῖς ποσὶν αὐτῶν».

Σ' αὐτὸ τοὺς βοηθεῖ καὶ ἡ λατρεία μας. Ποῦ εἶναι ὅλη μιὰ ἀπόρροια τῆς Γραφῆς, ἓνα θαυμαστὸ ἠγεῖο τῆς. Ὁ ἱερεὺς, σὰν λειτουργὸς, βρίσκεται καὶ ἀναπνέει μέσα στὸ ἱστορικὸ καὶ νοηματικὸ χῶρο τῆς Γραφῆς. Οἱ εἰκόνες, οἱ ὕμνοι, οἱ εὐχές, ἡ τελεσιουργία στὴν ὀρθόδοξο λατρεία, ἀποδίδουν τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι μιὰ ἀβίαστη, δασιλῆς ἐρμηνεία τῆς Γραφῆς. Μιὰ ζῶσα συμμετοχὴ στὸ βιβλικὸ περιβάλλον. Ἐνα σύνολο ἀκουσμάτων καὶ σχημάτων, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴ Γραφή. Ξεκινᾷ ἀπ' αὐτὴ, διέρχεται μὲς ἀπ' αὐτὴ καὶ καταλήγει σ' αὐτὴ.

Ἀπὸ παντοῦ λοιπόν, πράγματι, γιὰ τὸν ὀρθόδοξο ποιμένα, ἡ Γραφή προσφέρεται σὰν ὑπόμνηση καὶ διδαχὴ. Ἀπὸ παντοῦ μιᾷ γιὰ τὸ ποιμαντικὸ «δέον».

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Κλήμεντος Ρώμης Ἐπιστολὴ Α' πρὸς Κορινθίους, Ἐπίμετρον.— **Ἐπικαιρα.**— **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς προσωπικότητος τοῦ Μ. Ἀθανασίου.— **Μητροπ. Φιλίππων Ἀλεξάνδρου**, Δ' Συνέδριον Ἱεροκηρύκων, Τρόποι ἀντιδράσεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοῦ ἀλλεϊσμοῦ καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας.— **Ἀρχιμ. Ἰ. Γ. Ἀλεξίου**, Ἀρχιμ. Χρ. Παπασαραντόπουλος, ὁ Ἕλλην Ἱεραπόστολος τῆς Ἀφρικῆς.— **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, Τί εἶναι Ἐκκλησία.— **Πρεσβ. Σαρ. Σαράντου**, Προετοιμασία καὶ παράστασις τοῦ λειτουργοῦ κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν.— **Ἰ. Κωνσταντινίδου**, Πῶς ὕμνησαν τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων οἱ πνευματικοὶ ἐργάται τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.— **Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ. Συμβουλευτικοὶ σταθμοὶ διὰ τὰ προβλήματα τοῦ γάμου.— **Ν. Παπαμιχαλάκι**, Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. ἐνανθρωπήσεως κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν.— **Ἰ. Μ. Νικαίας**, Εὐχαριστία καὶ συμβουλαί.— **Μαρία Μπουνέλη—Τύμπα**, Ἡ ἀποστολὴ τῆς πρεσβυτέρας.— **Ἄγαμ. Τσελίνα**, Μία μοναστηριακὴ κτητορικὴ διαθήκη ἀπὸ τὴν Μονὴ ἁγ. Πάντων Πατρῶν.— **Παναγιώτου Δ. Σακελλαρίου**, Ἀρχιμ. Θεολόγος Κ. Παρασκευαΐδης δ. Θ. (1876-1938). Ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος καὶ ὁ ἐπιστήμων.— **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.— **Βασ. Μουστάκη**, Ἡ Ὀρθόδοξος Ποιμαντικὴ.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰακίου 1, Ἀθῆναι 140.